

Date Printed: 02/05/2009

JTS Box Number: IFES_49
Tab Number: 46
Document Title: KATIBA YA ZANZIBAR YA 1984
Document Date: 1995
Document Country: TAN
Document Language: SWA
IFES ID: EL00727

KATIBA YA ZANZIBAR YA 1984

Toleo la 1995

**(Toleo hili la Katiba ya Zanzibar
linajumuisha marekebisho yote ya Katiba ya
Zanzibar ya 1984 tokea ilipoanza kutumika
tarehe 12 Januari, 1985 hadi tarehe 17 Julai,
1995 kwa madhumuni ya kurahisisha
marejeo ya Katiba.)**

**Zanzibar,
1 Oktoba, 1995**

**IDI PANDU HASSAN
Mwanasheria Mkuu.**

Imepigwa Chapa na Idara ya Uchapaji Zanzibar-1995

6/1

KATIBA YA ZANZIBAR YA 1984

Toleo la 1995

(Toleo hili la Katiba ya Zanzibar linajumuisha marekebisho yote ya Katiba ya Zanzibar ya 1984 tokea ilipoanza kutumika tarehe 12 Januari, 1985 hadi tarehe 17 Julai, 1995 kwa madhumuni ya kurahisisha marejeo ya Katiba.)

**Zanzibar,
1 Oktoba, 1995**

**IDI PANDU HASSAN
Mwanasheria Mkuu.**

**KATIBA YA ZANZIBAR
SURA YA KWANZA**

**Zanzibar na Watu
Sehemu ya Kwanza
Zanzibar**

1. Zanzibar.
2. Eneo la Zanzibar na mipaka ya Mikoa. Wilaya n.k.
3. Muhuri wa Serikali.
4. Katiba ya Zanzibar.
5. Zanzibar kufuata mfumo wa vyama vingi

**Sehemu ya Pili
Watu**

6. Mzanzibari.
7. Haki ya kupiga kura.

SURA YA PILI

**Malengo na Maamuru muhimu ya Sera ya Serikali ya
Mapinduzi ya Zanzibar:**

8. Wajibu mkubwa wa Serikali.
9. Serikali na Watu
10. (1) Malengo ya kisiasa.
(3) Malengo ya kiuchumi.
(5) Malengo ya jamii.
(6) Malengo ya kiafya, kielimu na utamaduni.
(7) Malengo ya kufanya kazi.

SURA YA TATU

Kinga ya Haki za Lazima na Uhuru wa Mtu Binafsi:

11. Usawa wa binaadamu.
12. Usawa mbele ya sheria.
13. Haki ya kuwa hai.
14. Haki na Uhuru wa mtu binafsi.
15. Haki ya faragha ya mtu na usalama wake.

16. Kinga ya uhuru wa kwenda.
17. Kinga ya kutokana na kudhulumiwa mali.
18. Uhuru wa maoni.
19. Uhuru wa mtu kuamini dini atakayo.
20. Kinga kwa uhuru wa kujikusanya na kujiunga.
21. Uhuru wa kushiriki shughuli za umma, haki ya kufanya kazi na kupata ujira.
22. Wajibu wa kushiriki kazini.
23. Wajibu wa kutii sheria za nchi, kulinda mali ya umma na ulinzi wa Taifa.
24. Mipaka kwa haki na uhuru, na hifadhi kwa haki na wajibu wake.
25. Haki za lazima na uhuru wa binafsi.

SURA YA NNE

Serikali Sehemu ya Kwanza Rais

26. Ofisi ya Rais na sifa za kuchaguliwa kuwa Rais.
27. Uchaguzi wa Rais.
28. Muda wa kuendelea na Urais.
29. Kuongezwa kwa kipindi cha miaka 5.
30. Kutofaa kuwa Rais.
31. Kiapo cha Rais.
32. Kuachishwa Urais kwa ugonjwa.
33. Nafasi katika kiti cha Urais.
34. Mpango wa uchaguzi iwapo kiti cha Rais kiwazi.
35. Mshahara na malipo mengine ya Rais.
36. Rais hatashtakiwa akiwa kazini.
37. Baraza la Wawakilishi laweza kumshtaki Rais
38. Hadhi ya Rais aliepitwa.

Sehemu ya Pili Waziri Kiongozi

39. Waziri Kiongozi wa Zanzibar.
40. Kuwa Wazi kwa Ofisi ya Waziri Kiongozi.
41. Hoja ya kura ya kutokuwa na Imani.

Sehemu ya Tatu

Mawaziri, Manaibu Mawaziri na Baraza la Mapinduzi:

42. Wizara za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar.
43. Baraza la Mapinduzi.
44. Ugawaji wa Wizara kwa Mawaziri.
45. Mikutano ya Baraza.
46. Viapo vya uaminifu.
47. Naibu Mawaziri.
48. Nafasi ya Waziri, Mamba wa Baraza la Mapinduzi kuwa wazi.
49. Katibu wa Baraza la Mapinduzi.
50. Makatibu Wakuu.

Sehemu ya Nne

Madaraka ya Serikali:

51. Madaraka ya Serikali ya Zanzibar.
52. Kutolazimika kwa Rais kufuata ushauri wa mtu.
53. Uanzishaji wa Afisi na wadhamini wa Afisi hizo.
54. Muda wa kufanya kazi katika Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar.
55. Mwanasheria Mkuu.
56. Kazi za Mwanasheria Mkuu.
57. Kiapo cha uaminifu.
58. Washauri Maalum.
59. Uwezo wa kutoa msamaha.
60. Kamati ya ushauri katika uwezo wa kutoa msamaha.
61. Mkuu wa Mkoa na Mkuu wa Wilaya.
62. Kazi za Mkuu wa Mkoa na Mkuu wa Wilaya.

SURA YA TANO

Baraza la Wawakilishi

Sehemu ya Kwanza.

Muundo wa Baraza la Wawakilishi:

63. Baraza la Kutunga Sheria.
64. Kuanzishwa kwa Baraza la Wawakilishi.
65. Uchaguzi wa Wajumbe wa kuchaguliwa.

66. Wajumbe wa koteuliwa.
67. Wajumbe Wanawake katika Baraza.
68. Sifa za Kuchaguliwa.
69. Kutofaa kuchaguliwa.
70. Kiapo cha MjumbeMwakilishi.
71. Muda wa wajumbe kushika madaraka yao.
72. Uamuzi wa suala kama mtu ni mjumbe Mwakilishi ama sio.
73. Spika.
74. Naibu spika.
75. Taratibu za uchaguzi wa Spika na Naibu Spika.
76. Katibu wa Baraza la Wawakilishi.
77. Afisi ya Baraza la Wawakilishi.

Sehemu ya Pili

Sheria na Taratibu Katika Baraza la Wawakilishi.

78. Nguvu za kutungaSheria.
79. Utaratibu wa Kutunga Sheria.
80. Kubadilisha Katiba.
81. Uongozi wa kikao cha Baraza la Wawakilishi.
82. Viti vilivyo wazi katika Baraza la Wawakilishi na utaratibu wa kuendesha shughuli za Baraza.
83. Upigaji kura katika Baraza la Wawakilishi.
84. Madaraka ya Rais katika Baraza la Wawakilishi.
85. Kamati za Baraza la Wawakilishi.
86. Baraza Kutunga Sheria.
87. Lugha rasmi.
88. Kazi za Baraza la Wawakilishi.

Sehemu ya Tatu

Kuitisha na Kuvunja Baraza la Wawakilishi:

89. Kuitisha kikao cha Baraza la Wawakilishi.
90. Uchaguzi Mkuu na Mkutano wa mwanzo.
91. Kuitisha na kuvunja Baraza la Wawakilishi.
92. Maisha ya Baraza la Wawakilishi.

SURA YA SITA

Sheria Sehemu ya Kwanza Mahkama Kuu

93. Kuundwa kwa Mahkama Kuu.
94. Uteuzi wa majaji wa Mahkama Kuu.
95. Muda wa kushika madaraka ya Ujaji.
96. Viapo kwa Majaji wa Mahkama Kuu.
97. Uanachama katika vyama vya siasa.

Sehemu ya Pili Mahkama ya Rufaa

98. Kutambuliwa kwa Mahkama ya Rufaa.
99. Kazi na uwezo wa Mahkama ya Rufaa.

Sehemu ya Tatu Mahkama Nyenginezo

100. Kuanzishwa kwa Mahkama nyengine.

Sehemu ya Nne Utaratibu wa Kupeleka Hati na Kutekeleza Maagizo Yaliyomo Katika Hati Zilizotolewa na Mahkama:

101. Utekelezaji wa maagizo ya Mahkama utafanywa nchini Tanzania kote.

Sehemu ya Tano Tume ya Kuajiri ya Mahkama

102. Tume ya kuajiri ya Mahkama.
103. Uteuzi wa Afisa wa Mahkama.

SURA YA SABA

Sehemu ya Kwanza Fedha

Masharti ya Fedha Yahasuyo Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar:

104. Mfuko Mkuu wa hazina na fedha nyengine za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar.
105. Makadirio.
106. Ruhusa ya matumizi ya mfuko mkuu wa hazina kwa sheria ya matumizi ya fedha.
107. Malipo ni kwa idhini ya hati maalum.
108. Mfuko wa matumizi ya dharura.
109. Matumizi ya fedha kabla ya sheria kuanza.
110. Deni la Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar.
111. Malipo ya baadhi ya maafisa.
112. Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa hesabu za Serikali.
113. Kumuondoa kazini Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa hesabu..

Sehemu ya Pili

Masharti ya Fedha Yahasuyo Mambo ya Muungano:

114. Mchango wa Muungano.
115. Uwezo wa kutumia kasma.

SURA YA NANE

Tume ya Utumishi Serikalini:

116. Tume ya Utumishi.
117. Uteuzi na kumalizika kwa ujumbe wa mjumbe.
118. Uteuzi wa Wafanyakazi wa Serikalini.

SURA YA TISA
Tume ya Uchaguzi

119. Tume ya Uchaguzi
120. Majimbo.

SURA YA KUMI
Idara Maalum

121. Idara Maalum.
122. Tume ya uajiri ya Idara maalum.
123. Uwezo wa Rais katika Idara Maalum.

SURA YA KUMI NA MOJA
Mamlaka ya Baadhi ya Vyombo vya Muungano:

124. Mahkama ya Katiba, Tume ya Kudumu ya Uchunguzi,
Tume ya Taifa ya Uchaguzi,
Kutumika Zanzibar

SURA YA KUMI NA MBILI
Vyombo Vyengine vya Serikali ya Mapinduzi ya
Zanzibar:
Sehemu ya Kwanza
Tume ya Mipango:

125. Tume ya Mipango.
126. Wajumbe wa Tume.
127. Katibu wa Tume ya Mipango.

Sehemu ya Pili
Serikali za Mitaa

128. Serikali za mitaa.

SURA YA KUMI NA TATU
Mambo ya Jumla

129. Kujiuzulu.
130. Uteuzi mpya na kuarifiwa kwa kuachishwa kazi.
131. Maelezo kuhusu utaratibu wa kukabidhi madaraka ya kazi katika Utumishi wa Serikali.
132. Sheria za Muungano.
133. Masharti ya kutoa kodi.
134. Ufafanuzi.
135. Jina la Katiba na tarehe ya kuanza kutumika.

KATIBA YA ZANZIBAR

Utangulizi

AZIMIO LA BARAZA LA WAWAKILISHI KUWEKA KATIBA YA ZANZIBAR.

KWA KUWA mkutano wa Baraza la Wawakilishi wa tarehe 9 Oktoba, 1984 kwa niaba ya wananchi wa Zanzibar ulielewa na kukubali kwamba jukumu letu katika historia ya Watu wa Zanzibar ni kuimarisha Umoja, kuendeleza Mapinduzi ya Kijamaa katika Zanzibar na kusukuma Mapambano ya Ukombozi na harakati za Mapinduzi nchini, katika Afrika na duniani kote;

NA KWA KUWA tunatambua kwamba Umoja wa Wananchi wa Zanzibar unatokana na ushirikiano wa miaka mingi tangu wakati wa mapambano ya kupigania Uhuru hadi kufikia daraja hii ya mafanikio, na unatokana na siasa yetu ya Ujamaa na Kujitegemea;

NA KWA KUWA tunazingatia na kuthamini kazi nzuri ya Kimapinduzi iliyofanywa na Viongozi wa Mapinduzi, wakiongozwa na Mwasisi wa Chama cha ASP na Mapinduzi ya Zanzibar ya 1964, Marehemu Mzee Abeid Amani Karume, ambae fikra zake zitaendelezwa na kudumishwa daima, kizazi baada ya kizazi katika kupambana na Ukoloni, Ubepari, Unyonge, Uonevu na Dharau, na badala yake kudumisha Uhuru na Umoja, Haki na Usawa, Heshima na Utu;

NA KWA KUWA tunatambua kwamba mafundisho na mawazo ya Kimapinduzi yatalindwa, yataendelezwa na kudumishwa kwa misingi ya Kidemokrasi;

NA KWA KUWA tunatambua kuwa mapambano ya kujenga Ujamaa katika Zanzibar na kushiriki kwetu kikamilifu katika harakati za Mapinduzi ya Zanzibar kunahitaji SHERIA madhubuti itakayowaongoza watu Ki-Katiba, kutokana na fikra za Wafanyakazi na Wakulima;

NA KWA KUWA SISI, Wananchi wa Zanzibar tumeamua rasmi na kwa dhati kujenga katika nchi yetu jamii inayozingatia misingi ya uhuru, haki udugu na amani.

NA KWA KUWA misingi hiyo yaweza tu kutekelezwa katika jamii yenye demokrasi ambayo Serikali yake husimamiwa na Baraza la Wawakilishi lenye wajumbe waliochaguliwa na linalowakilisha wananchi, na pia yenye Mahkama huru zinazotekeleza wajibu wa kutoa haki bila woga wala upendeleo wote, na hivyo kuhakikisha kwamba haki zote za binadamu zinadumishwa na kulindwa na wajibu wa kila mtu unatekelezwa kwa ukamilifu.

KWA HIYO, BASI KATIBA HII IMETUNGWANA BARAZA LA WAWAKILISHI KATIKA KIKAO CHAKE cha tarehe 9 Oktoba, 1984 kwa niaba ya Wananchi, kwa madhumuni ya kujenga jamii kama hiyo, na pia kwa ajili ya kuhakikisha kwamba Zanzibar inaongozwa na Serikali yenye kufuata misingi ya demokrasi na ya kijamaa.

SURA YA KWANZA ZANZIBAR

Sehemu ya Kwanza Zanzibar.

1. Zanzibar ni sehemu ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Zanzibar.

2.-(1) Eneo la Zanzibar ni eneo lote la Visiwa vya Unguja na Pemba na visiwa vidogo vidogo vilivyovizunguka na bahari yake ambayo kabla ya Muungano ikiitwa Jamhuri ya Watu wa Zanzibar. Eneo la Zanzibar na Mipaka ya Mikoa Wilaya n.k.

(2) Kwa ajili ya utekelezaji bora wa shughuli za Serikali, Rais wa Jamhuri ya Muungano akishauriana na Rais aweza kuigawa Zanzibar katika Mikoa, Wilaya na maeneo mengineyo kwa kufuata utaratibu uliowekwa .

3.-(1) Kutakuwa na Muhuri wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar ambao alama yake itakuwa kama itavyokubaliwa na sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi. Muhuri wa Serikali na Alama Nyenginezo.

(2) Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar itakuwa na uwezo wa kuweka kitu chochote kitachokuwa kielelezo cha Serikali kama itavyokubaliwa na sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi.

4. Katiba hii ni Katiba ya Zanzibar na itakuwa na nguvu za kisheria nchini kote na isipokuwa kutokana na kifungu 80 ikiwa sheria yo yote inatofautiana na Katiba hii, basi Katiba hii ndiyo itayokuwa na nguvu na sheria hiyo itakuwa batili kwa kiwango kile ambacho kinahitilafiana. Katiba ya Zanzibar.

5. Zanzibar itafuata mfumo wa Kidemokrasia wa Vyama vingi vya siasa wenye kuheshimu sheria, haki za binadamu, usawa, amani, haki na uadilifu. Zanzibar kufuata mfumo wa vyama vingi.

Sehemu ya Pili

Watu

6. Mtu yeyote ambaye ni Mzanzibari kwa mujibu wa Sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi, atawajibika kupata haki zote zinazohusika kwa mujibu wa sheria zilizowekwa. Mzanzibari.

Haki ya
Kupiga Kura.

7.-(1) Mzanzibari yeyote aliyetimia umri wa miaka 18 na ambaye hakuziuliwa na sheria yoyote ile kupiga kura, atakuwa na haki ya kupiga kura katika uchaguzi wowote ule uliopo Zanzibar.

(2) Baraza la Wawakilishi linaweza kutunga Sheria inayohusu uchaguzi wa Rais, Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi na Madiwani wa Serikali za Mitaa.

(3) Bunge la Jamhuri ya Muungano linaweza kutunga sheria inayohusu uchaguzi wa Rais wa Jamhuri ya Muungano na Wabunge na Sheria hiyo itatumika Zanzibar kwa kulingana na masharti ya kifungu cha 131 cha Katiba hii.

SURA YA PILI

Malengo na Maamuru Muhimu ya Sera ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar

Wajibu
Mkubwa wa
Serikali.

8. Itakuwa ni wajibu wa vyombo vyote vya Serikali pamoja na vyombo vyengine vyenye uwezo pamoja na watu wenye kutunga sheria kiutawala au uwezo wa kimahkama kufuata misingi ya uhuru, haki na amani.

Serikali na
Watu.

9.-(1) Zanzibar itakuwa ni nchi ya kidemokrasia na haki za Kijamii.

(2) Kwa hivyo hapa inaelezwa rasmi kwamba:-

- (a) Mamlaka ya kuendesha nchi ni ya wananchi wenyewe ambapo nguvu na uwezo wote wa Serikali kufuatana na Katiba utatoka kwa wananchi wenyewe;
- (b) Usalama na hali nzuri kwa wananchi itakuwa ndiyo lengo kubwa la Serikali;
- (c) Katiba hii itahakikisha kwamba wananchi wanashiriki katika Serikali yao.

(3) Muundo wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar pamoja na utendaji wa kazi zake utafanywa katika utaratibu utakaohakikisha kuendelezwa kwa umoja nchini na lengo la kufikia demokrasia.

Malengo ya
Kisiasa.

10.- Kwa madhumuni ya kuendeleza umoja katika nchi itakuwa ni wajibu wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar:-

(1) Kutoa huduma za kutosha kwa ajili ya kuendeleza watu katika njia za mtu kuwa huru kwenda atakapo na utoaji huduma kwa watu wote na kutoa haki zote za kuishi kwa Mzanzibari sehemu zote za Zanzibar.

(2) Kuondosha kabisa vitendo vya rushwa na utumiaji mbaya wa cheo.

(3) Itadhibiti uchumi wa nchi kufuatana na misingi na madhumuni yaliyoelezwa na Katiba hii, pia katika utaratibu utakaohakikisha huduma bora kabisa, na itadhibiti na kuendesha sekta muhimu za uchumi. Malengo ya kiuchumi.

(4) Itatoa mwongozo wake katika Katiba kuhakikisha maendeleo ya uchumi yenye urari na yaliyopangika na kwamba mfumo wa kiuchumi hautafanyika katika utaratibu utakaopelekea kulimbikiza kwa utajiri na njia za kuzalisha mali kwa watu wachache au kikundi fulani.

(5) Katika kutekeleza siasa biyo, kuhakikisha kwamba kila raia atakuwa na haki sawa, majukumu na fursa sawa kwa mujibu wa sheria, utu wa mtu utaheshimiwa na heshima ya mtu itaenziwa na kuendelezwa na kwamba uhuru, kutopendelea na uaminifu wa Mahkama pamoja na kupata fursa kwa urahisi ya kwenda katika Mahkama hizo kutapatikana na kuheshimiwa. Malengo ya jamii.

(6) Italenga siasa yake katika kuhakikisha kwamba zipo huduma za kutosha za kiafya kwa watu wote, zipo fursa sawa na za kutosha za kielimu katika madaraka yote na kwamba utamaduni wa Zanzibar unalindwa, unaimarishwa na unaendelezwa. Malengo ya kiafya, kielimu na utamaduni.

(7) Kwamba kila mtu mwenye uwezo wa kufanyakazi anafanya kazi, na kazi maana yake ni shughuli ye yote ya halali inayompatia mtu riziki yake, na kwamba msaada unatolewa kwa wale wasiojiweza wazee, wagonjwa, watoto na walemavu. Malengo ya kufanya kazi.

SURA YA TATU

Kinga ya Haki za Lazima na Uhuru wa Mtu Binafsi:

11.-(1) Binaadamu wote huzaliwa huru, na wote ni sawa.

Usawa wa Binaadamu

(2) Kila mtu anastahili heshima ya kutambuliwa na kuthaminiwa utu wake.

Usawa
mbele ya
sheria.

12.-(1) Watu wote ni sawa mbele ya sheria, na wanayo haki, bila ya ubaguzi wote, kulindwa na kupata haki sawa mbele ya sheria.

(2) Hakuna sheria itakayokuwa na kifungu chochote ambacho ni cha ubaguzi wa moja kwa moja au kwa taathira yake.

(3) Haki za raia, wajibu wa maslahi ya kila mtu yatalindwa na kuamuliwa na mahakama pamoja na vyombo vya nchi na vinginevyo vilivyowekewa na sheria.

(4) Hakuna mtu atakayebaguliwa na mtu yeyote anayefanya kazi chini ya sheria yeyote au katika utekelezaji wa kazi ya ofisi yoyote ya Serikali au uongozi mwengine wa chana chochote na vyombo vyake.

(5) Katika kifungu hiki neno "kubagua" maana yake ni kutimiza haja kwa watu mbali mbali kwa kutegemea utaiifa wao, kabila, pahala walipotokea, muelekeo wao kisiasa, rangi au dini ambapo watu wa aina fulani wanaonekana kuwa ni dhaiifu na duni au wawekewe vikwazo na pingamizi ambavyo wale watu wa aina nyengine hawawekeani au wanapewa fursa au faida ambayo hawapewi watu wa aina nyengine.

(6) Kwa madhumuni ya kuhakikisha usawa mbele ya sheria Serikali itaweka taratibu zinazofaa na zitakazozingatia misingi kwamba:-

- (a) wakati haki na wajibu wa mtu yeyote vinahitaji kufanyiwa uamuzi wa mahakama au chombo kinginecho kinachohusika basi mtu huyo atakuwa na haki ya kupewa fursa ya kusikilizwa na pia haki ya kukata rufaa au ya kupata kitulizo kinginecho cha kisheria kutokana na maamuzi ya mahakama au chombo hicho kinginecho kinachohusika;
- (b) mtu aliyeshitakiwa kwa kosa la jinai hataatendewa kama mtu mwenye kosa hilo mpaka itakapothibitika kuwa anayo hatia ya kutenda kosa hilo;
- (c) ni marufuku kwa mtu kuadhibiwa kwa sababu ya kitendo cho chote ambacho alipokitenda hakikuwa ni kosa chini ya sheria, na pia itakuwa ni marufuku kwa adhabu kutolewa ambayo ni kubwa kuliko adhabu iliyokuwapo wakati kosa linalohusika lilipotendwa; na

(d) kwa ajili ya kuhifadhi haki ya usawa wa binadamu katika shughuli zote zinazohusu upelelezi na uendeshaji wa mambo ya jinai, katika shughuli nyinginezo ambapo mtu anakuwa chini ya ulinzi bila ya uhuru, na katika kuhakikisha utekelezaji wa adhabu, heshima ya utu wa mtu itatunzwa.

13.-(1) Kila mtu anayo haki ya kuwa na hifadhi ya maisha yake.

Haki ya kuwa hai.

(2) Kila mtu anayo haki ya kuishi, na kupata kutoka kwa jamii hifadhi ya maisha yake kwa mujibu wa sheria.

14.-(1) Kila mtu anayo haki ya kuwa huru na kuishi kama mtu huru.

Haki ya uhuru wa mtu binafsi.

(2) Kwa madhumuni ya kuhifadhi haki ya mtu kuwa huru na kuishi kwa uhuru, itakuwa ni marufuku kwa mtu ye yote kukamatwa, kufungwa, kufungiwa, kuwekwa kizuizini, kuhamishwa kwa nguvu au kunyang'anywa uhuru wake vinginevyo isipokuwa tu:-

- (a) katika hali na kwa kufuata utaratibu uliowekwa na sheria; au
- (b) katika kutekeleza hukumu, amri au adhabu iliyotolewa na mahkama kutokana na shauri au na kosa la jinai ambalo mtu amekutwa na hatia ya kulitenda.

15.-(1) Kila mtu anastahili kuheshimiwa na kupata hifadhi kwa nafsi yake; maisha yake binafsi na ya nyumbani kwake, na pia heshima na hifadhi ya maskani yake na mawasiliano yake.

Haki ya faragha ya mtu na usalama wake.

(2) Kwa madhumuni ya kuhifadhi haki ya mtu kwa mujibu wa kifungu hiki, Mamlaka ya Nchi itaweka utaratibu wa sheria kuhusu hali, namna ya kiasi ambacho haki ya mtu na faragha na usalama wa nafsi yake, mali yake na maskani yake, yaweza kuingiliwa bila ya kuathiri kifungu hiki cha Katiba hii.

16.-(1) Hakuna mtu atakayenyimwa uhuru wake wa kwenda, na kwa madhumuni ya kifungu hiki uhuru uliotajwa humu maana yake ni haki ya kwenda po pote katika Zanzibar, haki ya kuishi katika sehemu yo yote ya

Kinga ya uhuru wa kwenda.

Zanzibar, haki ya kuingia Zanzibar, haki ya kuondoka Zanzibar na kinga ya kutofukuzwa Zanzibar.

(2) Kizuizi cha kutokutembea kwa mtu ye yote kutokana na kuwekwa ndani kwake kisheria, haitochukuliwa kuwa inapingana au ni kinyume na kifungu hiki.

Kinga kutokana na kudhulumwa mali.

17. Hakuna mali ya mtu ye yote itayochukuliwa kwa nguvu na hakuna maslahi au haki yoyote inayotokana na mali hiyo itayochukuliwa kwa nguvu isipokuwa pale ambapo masharti yafuatayo yametimizwa, yaani:-

- (a) kumilikiwa au huchukuliwa kwa mali hiyo ni muhimu sana kwa ajili ya ulinzi, usalama wa wananchi, mazingira ya afya kuimarisha maendeleo ya upangaji wa mji pamoja na kuendeleza mambo ambayo yataleta faida kwa wananchi kwa ujumla;
- (b) umuhimu wa kuchukuliwa kitu hicho ni mkubwa sana hata kwamba unahalalisha uchukuaji wake hata kama utampa ugumu na matatizo mwenye mali hiyo; na
- (c) sheria imewekwa kuhusiana na umilikaji au uchukuaji huo kwa kutoa fidia inayolingana.

Uhuru wa maoni.

18.-(1) Bila ya kuathiri sheria za nchi, kila mtu yuko huru kuwa na maoni yoyote na kutoa nje mawazo yake, na kutafuta kupokea na kutoa habari na dhana kupitia chombo cho chote, bila ya kujali mipaka ya nchi, na pia ana uhuru wa mawasiliano yake kutoingiliwa kati.

(2) Kila raia anayo haki ya kupewa taarifa wakati wote kuhusu matukio mbali mbali nchini na duniani kote ambayo ni muhimu kwa maisha na shughuli za wananchi, na pia juu ya masuala muhimu kwa jamii.

Uhuru wa mtu kuamini dini atakayo.

19.-(1) Kila mtu anastahili kuwa na uhuru wa mawazo, wa imani na wa uchaguzi katika mambo ya dini, pamoja na uhuru wa kubadilisha dini au imani yake.

(2) Bila ya kuathiri sheria zinazohusika za Jamhuri ya Muungano kaz ya kutangaza dini, kufanya ibada na kueneza dini itakuwa huru na jambo la hiari ya mtu binafsi; na shughuli na uendeshaji wa jumuiya za dini zitakuwa nje ya shughuli za Mamlaka ya Nchi.

(3) Kila palipotajwa neno "dini" katika kifungu hiki ifahamike kwamba maana yake ni pamoja na madhehebu ya dini, na maneno mengineyo yanayofanana au kuambatana na neno hilo nayo yatatafsiriwa kwa maana hiyo.

20.-(1) Isipokuwa kwa hiari yake, hakuna mtu atakayezuiwa kufurahia uhuru wake wa kuchanganyika au kujiunga, yaani haki yake ya kuchanganyika na kujihusisha atakavyo na watu wengine na hasa kuunda au kuwa mwanachama wa vyama vya wafanyakazi au vyama vyengine kwa faida yake na ambavyo vimekubaliwa kisheria.

Kinga kwa uhuru wa kujikusanya na kujiunga.

(2) Hakuna chochote kilichomo ndani ya au kufanywa chini ya sheria yo yote kitakachohesabiwa kuwa hakilingani au ni kinyume na kifungu hiki (katika kiwango ambacho sheria mama inaeleza):-

- (a) mambo yanayotakiwa kwa faida ya ulinzi, usalama wa raia, mazingira ya afya na jamii;
- (b) mambo yanayotakiwa kwa madhumuni ya kulinda haki na uhuru wa watu wengine;
- (c) mambo yanayotakiwa kuweka makatazo fulani kwa maofisa wa Serikali, Wanajeshi au watu wanofanya kazi waliochaguliwa kwa hiari.

21.-(1) Kila Mzanzibari anayo haki ya kushiriki katika shughuli za utawala wa nchi, ana moja kwa moja au kwa kupitia Wawakilishi waliochaguliwa kwa hiari.

Uhuru wa kushiriki shughuli za umma haki ya kufanya kazi na kupata ujira.

(2) Kila Mzanzibari anayo haki na uhuru wa kushiriki kwa ukamilifu katika kufikia uamuzi juu ya mambo yanayomhusu yeye; maisha yake au yanayolihusu Taifa.

(3) Kila Mzanzibari anayo haki ya kufanya kazi na anastabili fursa na haki sawa, kwa masharti ya usawa, ya kushika nafasi yo yote ya kazi na shughuli yo yote iliyoko chini ya Mamlaka ya Zanzibar

(4) Kila mtu, bila ya kuwapo ubaguzi wa aina yo yote, anayo haki ya kupata ujira unaolingana na kazi yake na watu wote wafanyao kazi kulingana na uwezo wao watapata malipo kulingana na kiasi ya sifa za kazi wanayoifanya.

Wajibu wa kushiriki kazini.

22.-(1) Kazi pekee ndiyo huzaa utajiri wa mali katika jamii, ndilo chimbuko la ustawi wa wananchi na kipimo cha utu, kila mtu anao wajibu wa :-

(a) Kushiriki kwa kujituma na kwa uaminifu katika kazi halali na ya uzalishaji mali; na

(b) Kutimiza nidhamu ya kazi na kujitahidi kufikia malengo ya uzalishaji ya binafsi na ya pamoja yanayotakiwa au yaliyowekwa na sheria.

(2) Bila ya kuathiri masharti ya kijifungu moja , hakutakuwepo na kazi ya shuruti katika Zanzibar.

Wajibu wa kuu sheria za nchi, kulinda mali ya umma na ulinzi wa Taifa.

23.-(1) Kila mtu ana wajibu wa kufuata na kutii Katiba hii na sheria za Zanzibar, kuchukua hatua za kisheria kama zilivyowekwa, kuhakikisha hifadhi ya Katiba na sheria za nchi.

(2) Kila mtu ana wajibu wa kulinda maliasili ya Zanzibar, mali ya Nchi na mali yote inayomilikiwa kwa pamoja na wananchi, na pia kuiheshimu mali ya mtu mwingine.

(3) Watu wote watatakiwa na sheria kulinda vizuri mali ya Zanzibar na kwa pamoja kupiga vita aina zote za ubaribifu na ubadhirifu na kuendesha uchumi wa Zanzibar kwa makini kama watu ambao ndio waamuzi wa hali ya baadae ya Taifa lao.

(4) Kila Mzanzibari ana wajibu wa kulinda, kuhifadhi kudumisha uhuru, manlaka, ardhi na umoja wa Zanzibar.

(5) Baraza la Wawakilishi laweza kutunga sheria zinazofaa kwa ajili ya kuwawezesha wananchi kutumikia katika majeshi na katika ulinzi wa Taifa.

24.-(1) Haki na uhuru wa binaadamu ambavyo misingi yake imeorodheshwa na Katiba hii havitatumiwa na mtu mmoja kwa namna ambayo itasababisha kuingiwa kati au kukatizwa kwa haki na uhuru wa watu wengine au masilahi ya umma.

Mipaka kwa haki na uhuru, na hifadhi kwa haki na wajibu.

(2) Ifahamike kwamba masharti yaliyomo katika sehemu hii ya Sura hii ya Katiba hii, yanayofafanua misingi yoyote ya haki, uhuru na wajibu wa binaadamu, hayabitilishi sheria yo yote ya haki, uhuru na wajibu wa binaadamu, hayabitilishi sheria yo yote iliyotungwa wala kuzuia sheria yoyote kutungwa au jambo lolote halali kufanywa kwa mujibu wa sheria hiyo kwa ajili ya:-

- (a) kuhakikisha kwamba haki na uhuru wa watu wengine au maslahi ya umma haviathiriwi vibaya na matumizi ya uhuru na haki za watu binafsi;
- (b) kuhakikisha ulinzi, usalama wa jamii, amani katika jamii, maadili ya jamii, afya ya jamii, mipango ya maendeleo ya miji na vijiji, ukuzaji na matumizi ya madini, au ukuzaji na uendelezaji wa mali au maslahi mengineyo yo yote kwa njia na kukuza manufaa ya umma;
- (c) kuhakikisha utekelezaji wa hukumu au amri ya mahkama iliyotolewa katika shauri lolote la madai au la jinai;
- (d) kulinda sifa, haki na uhuru wa watu wengine au maisha binafsi ya watu wanaohusika katika mashauri mahakamani; kuzuia kutoa habari zinazopatikana kwa siri, kutunza heshima, mamlaka na uhuru wa mahkama;
- (e) kuweka vizuizi kusimamia na kudhibiti uanzishaji, uendeshaji na shughuli za vyama na mashirika ya watu binafsi nchini; au
- (f) kutaifishwa mali yoyote kufuatana na maagizo ya hukumu au amri ya mahkama, au kwa lazima na manufaa ya umma, na
- (g) kuwezesha jambo jingine lolote ambalo linastawisha au kuhifadhi maslahi ya Taifa kwa jumla.

(3) Mtu ye yote anayedai kuwa sharti lolote katika sehemu hii ya Sura hii au katika sheria yoyote inayohusu haki yake au wajibu wake limevunjwa, linavujwa au inaelekea litavunjwa na mtu yeyote Zanzibar, anaweza kufungua shauri katika Mahkama Kuu.

(4) Bila ya kuathiri masharti mengineyo yaliyomo katika Katiba hii, Mahkama Kuu itakuwa na mamlaka ya kusikiliza kwa mara ya kwanza shauri lolote lililotetwa mbele yake kwa kufuata kifungu hiki; na Mamlaka ya Nchi yaweza kuweka sheria kwa ajili ya:-

- (a) kusimamia utaratibu wa kufungua mashauri kwa mujibu wa kifungu hiki;
- (b) kufafanua uwezo wa Mahkama Kuu katika kusikiliza mashauri yaliyofunguliwa chini ya kifungu hiki;
- (c) kuhakikisha utekelezaji bora wa madaraka ya Mahkama Kuu, hifadhi na kutilia nguvu haki, uhuru na wajibu kwa mujibu wa Katiba hii.

(5) Mbali na masharti ya kifungu cha 24(2) cha Katiba hii sheria yo yote iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi hakitakuwa batili kwa sababu tu kwamba inawezesha hatua kuchukuliwa wakati wa hali ya hatari, au wakati wa hali ya kawaida kwa watu wanoaminika kuwa wanafanya vitendo vinavyohatarisha au kudhuru usalama wa Zanzibar ambavyo vinakiuka masharti ya kifungu cha 13 na 14 cha Katiba hii:

Haki za lazima
na uhuru wa
binafsi.

25. Iliyokuwa kila mtu wa Zanzibar anawajibika kupata haki zake za lazima na uhuru wa kibinafsi bila ya kujali kabila, pahali alipotoka au maskani au mahusiano mengine yo yote yale. mtazamo wa kisiasa alionao, rangi, dini au jinsi, lakini mradi iwe uhuru wake unaheshimu haki na uhuru wa wengine na iwe kwa faida ya jamii, basi atakuwa na haki kupata kwa kila kimoja kwa vyote vya hivi vifuatavyo:-

- (a) maisha yake, uhuru wake, usalama wake na kulindwa na sheria;
- (b) uhuru wa kufikiri, wa kijieleza, wa mkusanyiko na mchanganyiko; na

- (c) haki ya kuweza kukaa faragha katika vyumba yake na kulindwa kwa mali yake pamoja na kutokuchukuliwa mali hiyo bila kupewa fidia ipasavyo:

maelezo ya Sura hii yatakuwa na madhumuni ya kuwezesha kulinda haki hizo na uhuru kulingana na mipaka maalumu ya haki hizo na uhuru kama ilivyoielezwa katika vifungu vinavyohusika kwa mipaka iliyowekwa ili kuhakikisha kwamba kutumika kwa haki hizo na uhuru huo wa mtu binafsi hakuathiri haki na uhuru wa wengine au mastahi ya Taifa kwa ujumla.

SURA YA NNE

Serikali Sehemu ya Kwanza Rais

26.-(1) Kutakuwa na Rais wa Zanzibar ambaye ndiye atakaakuwa Kiongozi wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi.

Ofisi ya Rais
na sifa za
kuchaguliwa
kuwa Rais.

(2) Mtu yeyote anaweza kufaa kuchaguliwa kuwa Rais ikiwa:-

- (a) ni Mzanzibari wakuzaliwa; na
- (b) ameshatimia umri wa miaka 40; na
- (c) anazo sifa za kunuwezesha kuchaguliwa kuwa mjumbe wa Baraza la Wawakilishi; na
- (d) ni mwanachama na mgombea aliyependekezwa na chama cha siasa kilichosajiliwa rasmi kwa mujibu wa sheria ya vyama vya siasa ya 1992.

27.-(1) Rais atachaguliwa kufuatana na Katiba hii na kwa mujibu wa sheria yo yote itakayotungwa na Baraza la Wawakilishi kuhusu uchaguzi wa Rais na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi.

Uchaguzi
wa Rais.

(2) Uchaguzi wa Rais utafanyika katika tarehe itayowekwa na Tume ya Uchaguzi.

(3) Uchaguzi wa Rais utafanyika si chini ya siku thalathini na si zaidi ya siku sitini kabla ya kwisha muda wa Rais aliyetangulia.

(4) Kwa madhumuni ya uchaguzi huo, Zanzibar itahesabika kuwa ni imbo moja. Mtu vevote aliveliandikisha kuniga kura katika

kumchagua mjumbe wa Baraza la Wawakilishi atakuwa na uwezo wa kupiga kura katika uchaguzi wa Rais.

Muda wa kuendelea na Urais.

28.-(1) Kufuatana na Katiba hii mtu ataendelea kuwa Rais mpaka:-

- (a) Rais anayefuata ale kiapo cha kuwa Rais;
- (b) afariki wakati akiwa Rais;
- (c) hapo atapojiuzulu na kukubalika;
- (d) iwapo amechaguliwa kuwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania;
- (e) pale Baraza la Wawakilishi linapovunjwa; au
- (f) kwa sababu yoyote nyengine amewacha kuwa Kiongozi kwa mujibu wa vifungu vyengine vya Katiba hii.

(2) Kufuatana na maelezo ya kijifungu (1) cha kifungu biki, Rais ataacha madaraka yake baada ya kumalizika miaka mitano kuanzia tarehe, ambapo:-

- (a) kama yeye ni mtu ambaye ndiye mara ya kwanza amechaguliwa kuwa Rais chini ya Katiba hii alipokula kiapo cha uaminifu na kiapo cha kuwa Rais na
- (b) kwa sababu nyenginezo mtu wa mwisho kushika madaraka hayo kwa mujibu wa Katiba hii alipokula kiapo cha uaminifu na kiapo cha kuwa Rais, au pasingelikuwa na sababu ya kifo chake, basi angalikula kiapo hicho.

(3) Bila ya kuathiri chochote kilichomo katika kifungu biki cha Katiba hii hakutakuwa na mtu yeyote ataechaguliwa kuwa Rais wa Zanzibar kwa zaidi ya vipindi viwili mfululizo vya miaka mitano kila kimoja.

Kuongezwa kwa kipindi cha miaka 5.

29. Ikiwa Tanzania imo katika vita ambapo Zanzibar pia inahusika na ikiwa Rais anaona kuwa ni muhimu kuzuia uchaguzi. Baraza la Wawakilishi, linaweza kwa kupitisha azimio, kuzidisha muda wa miaka mitano uliotajwa kwenye kijifungu (2) cha kifungu cha 28 katika kipindi hadi kipindi lakini hakuta kuwa na kipindi kitakachozidi miezi sita mfululizo.

30.-(1) Mtu hatofaa kuchaguliwa kuwa Rais ikiwa:-

**Kutofaa
kuwa Rais.**

- (a) amefanya kitendo chochote; au hitilafu yoyote ambapo kama angekuwa ni mjumbe wa Baraza la Wawakilishi kungemfanya asite kuwa Mjumbe wa Baraza hilo;
- (b) amechaguliwa kushika madaraka hayo katika vipindi viwili mfululizo vilivyokwisha.

Isipokuwa kwamba kijifungu hiki kisitafsirike kuwa kinamzuia mtu huyo kuchaguliwa kuwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

(2) Katika muda wake wa Urais, Rais hatashika madaraka yote mengine yenye mapato isipokiiwa yale ya Urais.

31.-(1) Mtu anayechukua madaraka ya Urais, kabla ya kuanza wadhifa huo, atakula kiapo cha uaminifu na kiapo cha kazi kama kitavyowekwa na Baraza la Wawakilishi lakini kwa hali yoyote itabidi ashike madaraka hayo kabla ya kupita siku saba baada ya kuchaguliwa.

**Kiapo cha
Rais.**

(2) Viapo hivyo vilivyotajwa vitaendeshwa na Jaji Mkuu wa Zanzibar au iwapo hayupo, vitaendeshwa na mtu anayeshikilia nafasi hiyo.

32.-(1) Suala lo lote la kwamba Rais au mtu ye yote anayefanya kazi au kutaka kufanya kazi za Rais, hawezi kwa sababu ya maradhi ya kimwili au kiakili, itaamuliwa kwa mujibu wa kifungu hiki.

**Kuachishwa
Urais kwa
Ugonjwa.**

(2) Iwapo suala ni kwamba Rais hawezi kufanya kazi zake kwa maradhi ya kimwili au kiakili na ikiwa Jaji Mkuu ameombwa na Baraza la Mapinduzi, kushughulikia suala hilo, hapo:-

- (a) Jaji Mkuu atateua Kamati ambayo itakuwa na watu si chini ya watano ambao kati yao ni madaktari, na watu wawili wanofaa kuwa Majaji wa Mahkama Kuu;
- (b) Kamati hiyo itafanya utafiti kuhusiana na hali ya Rais na baadaye itapeleka ripoti yake kwa Jaji Mkuu ikieleza maoni yake iwapo Rais huyo kwa maradhi aliyonayo ya kimwili au akili, kama hawezi kufanya kazi za Urais; na

- (c) Jaji Mkuu atathibitisha kwa kadiri aonavyo baada ya kuitafakari ripoti ya kamati na atapeleka hati ya uthibitisho kwamba Rais hawezi kumudu kufanya kazi zake kutokana na maradhi ya kimwili au kiakili kwa Spika wa Baraza la Wawakilishi ambaye ataiwasilisha mbele ya Baraza kwa taarifa.

Nafasi katika
kiti cha Urais

33.-(1) Iwapo kiti cha Urais na Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi kiwazi:-

- (a) kwa sababu ya kufariki; au
(b) kwa sababu ya kujiuzulu kwa Rais huyo; au
(c) kwa sababu ya maradhi;

watu wafuatao, kwa mujibu wa mpangilio, watahika nafasi hiyo:-

- (i) Waziri Kiongozi, au ikiwa hayupo;
(ii) Spika wa Baraza la Wawakilishi na yeye akiwa hayupo;
(iii) Jaji Mkuu wa Zanzibar.

(2) Iwapo kiti cha Urais:-

- (a) kwa sababu Rais anataka kuondoka Tanzania au
(b) kwa sababu nyengine yoyote ile, Rais anaweza kwa maandishi na kufuatana na masharti atakayoainisha akayatoa madaraka yake kwa mujibu wa mpangilio, kwa:-

(i) Waziri Kiongozi au naye ikiwa hayupo;

(ii) Mjumbe mmoja wa Baraza la 'Mapinduzi ambae ni Waziri na ambae ana uzoefu mkubwa katika shughuli hizo kulingana na wengine.

(3) Iwapo mtu yeyote anafanya shughuli za Rais chini ya vijifungu (1) na (2) vya kifungu hiki, ataendelea kufanya shughuli hizo mpaka ataporejea mmoja ya Watu waliomtangulia katika kijifungu cha (1), cha kifungu hiki mpaka hapo atapochaguliwa Rais mwingine au kwa shughuli za kijifungu cha (2) hadi hapo Rais ataporejea nchini au atapobatilisha uwezo huo alionao.

34.-(1) Endapo kiti cha Rais kiwazi kwa sababu ya kufariki au kujiuzulu au kwa maradhi chini ya kifungu cha 33 cha Katiba hii, nafasi hiyo itajazwa kama ifuatavyo:-

Mpango wa uchaguzi iwapo kiti cha Rais kiwazi.

- (i) Iwapo Rais aliyekuwapo ametunikia kwa muda wa chini ya miaka minne basi mtu anayemfuatia kwa madaraka atachukua madaraka ya Urais kwa muda na uchaguzi utaitishwa ndani ya siku mia moja na ishirini., na uchaguzi huo utacendeshwa kwa utaratibu ulioelezwa katika vijifungu vya (2) hadi (7) vya kifungu hiki.
- (ii) Iwapo Rais aliyekuwapo ametunikia Urais kwa miaka minne au zaidi, basi mtu anayemfuatia kwa madaraka atachukua madaraka ya Urais na ataendelea na madaraka hayo kwa kipindi kilichobaki cha muda wa Urais.
- (iii) Mtu atayechukua madaraka hayo ya Urais atakuwa na madaraka yote ya Rais, kwa mujibu wa Katiba, na atatena Waziri Kiongozi, Baraza la Mawaziri na Viongozi wengine kadri atavyoona inafaa.

(2) Litokeapo jambo lolote lililotajwa katika Katiba na kulazimu uchaguzi wa Rais kufanyika, kila chama cha siasa kinachopenda kushiriki katika uchaguzi wa Rais kitawasilisha kwa Tume ya Uchaguzi ya Zanzibar, kwa mujibu wa Sheria, jina la mwanachama wake mmoja kinayetaka asimame kama mgombea katika uchaguzi wa Rais wa Zanzibar.

Sheria Nam. 5/90.

(3) Mapendekezo ya majina ya wagombea katika uchaguzi wa Rais yatawasilishwa kwa Tume ya Uchaguzi ya Zanzibar katika siku na saa itakayotajwa kwa mujibu wa sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi, na mtu hatakuwa amependekezwa kwa halali isipokuwa tu kama kupendekezwa kwake kumcungwa mkono na wananchi wapiga kura kwa idadi na kwa namna itakayotajwa na sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi.

(4) Endapo inapofika siku na saa iliyotajwa kwa ajili ya kuwasilisha mapendekezo ya majina ya wagombea, ni mgombea mmoja tu ambae amependekezwa kwa halali, Tume ya Uchaguzi ya Zanzibar, itawasilisha jina lake kwa wananchi, nao watapiga kura ya kumkubali au kumkataa, kwa mujibu wa masharti ya kifungu hiki na ya Katiba.

(5) Uchaguzi wa Rais wa Zanzibar utafanywa siku itakayoteuliwa, na Tume ya Uchaguzi ya Zanzibar kwa mujibu wa Sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi.

(6) Mambo mengine yote yahasuyo utaratibu wa uchaguzi wa Rais yatakuwa kama itakavyofafanuliwa katika Sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi kwa ajili hiyo.

(7) Iwapo mgombea ametangazwa na Tume ya Uchaguzi ya Zanzibar kwanba anechaguliwa kuwa Rais kwa mujibu wa kifungu hiki, basi hakuna mahkama yoyote itakayokuwa na mamlaka ya kuchunguza kuchaguliwa kwake."

Mshahara
na malipo
mengine ya
Rais.

35.-(1) Rais atapokea mshahara na posho, na anapostaafu atapata malipo ya uzeeni, kiinua mgongo au posho, kama itakavyoamuliwa na Baraza la Wawakilishi.

(2) Mshahara na posho la Rais hautopunguzwa wakati akiwa bado ni Rais.

(3) Pesa zote zilizoainishwa na kifungu hiki zitatoka kwenye Mfuko Mkuu wa Hazina.

Rais
hatahatakiwa
akiwa kazini.

36.-(1) Hakuna mashtaka yoyote ya jinai yatakayofunguliwa au kuendelezwa dhidi ya Rais wakati akiwa kazini, au dhidi ya mtu ye yote ambae anafanya kazi ya Urais, kwa mujibu wa kifungu cha 33 cha Katiba hii.

(2) Hakuna mashtaka ya kihukukia ambapo kuna madai kuhusiana na kitu cho chote kilichotendwa au kuachwa kutendwa yatakayoanzishwa na kuendelezwa dhidi ya Rais wakati akiwa kazini, au dhidi ya yeyote anayefanya kazi za Urais.

(3) Iwapo kuna sheria imewekwa ambayo inaweka muda maalum ambapo mashtaka ya aina yo yote yanaweza kuanzishwa dhidi ya mtu ye yote muda wote ambapo mtu anakuwa Rais au kufanyakazi za Rais hautahesabiwa kuwa ni muda maalum kuhusiana na sheria hiyo iwapo mashtaka yo yote ya aina kama yaliyotajwa katika kijifungu cha (1) au (2) ni dhidi ya mtu huyo.

37.-(1) Bila ya kujali masharti ya kifungu cha 36 cha Katiba hii, Baraza la Wawakilishi linaweza kupitisha azimio la kumuondoa Rais madarakani endapo itatolewa hoja ya kumshtaki Rais na ikapitishwa kwa mujibu wa masharti ya kifungu hiki.

Baraza la
Wawakilishi
laweza
kumshtaki
Rais.

(2) Bila ya kuathiri masharti mengineyo ya kifungu hiki, hoja yoyote ya kumshtaki Rais haitotolewa isipokuwa tu kama inadaiwa kwamba Rais ametenda vitendo vinavyovunja Katiba au amekuwa na mwenendo unaodhalilisha Muungano wa Tanganyika na Zanzibar, na haitatolewa hoja ya namna hiyo ndani ya miezi kumi na mbili tangu hoja kama hiyo ilipotolewa na ikakataliwa na Baraza la Wawakilishi.

(3) Baraza la Wawakilishi halitapitisha hoja ya kumshtaki Rais isipokuwa tu kama:-

- (a) taarifa ya maandishi, iliyotiwa sahihi na kuungwa mkono na Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi wasiopungua nusu ya Wajumbe wote wa Baraza la Wawakilishi itatolewa kwa Spika siku thalathini kabla ya kuwasilishwa katika Baraza la Wawakilishi ikifafanua makosa aliyoyatenda Rais, na kipendekeza kuwa Kamati Maalum ya Uchunguzi iundwe ili isikilize shauri la kushtakiwa kwa Rais;
- (b) wakati wowote baada ya Spika kupokea taarifa iliyotiwa sahihi na Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi na kujiridhisha kuwa masharti ya kuleta hoja yametimizwa, Spika atalitaka Baraza la Wawakilishi, bila ya majadiliano, lipige kura juu ya hoja ya kuunda Kamati Maalum ya Uchunguzi na kama ikiungwa mkono na Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi wasiopungua thuluthi mbili ya Wajumbe wote wa Baraza la Wawakilishi, atatangaza majina ya wajumbe wa Kamati Maalum ya Uchunguzi.
- (c) Kamati Maalum ya Uchunguzi, kwa madhumuni ya kifungu hiki, itakuwa na wajumbe wafuatao, yaani:-
  - (i) Jaji Mkuu wa Zanzibar, ambaye ndiye atakuwa Mwenyekiti wa Kamati;
  - (ii) Jaji wa Mahkama ya Rufaa ya Tanzania;
  - (iii) Jaji kutoka nchi yoyote ya Jumuiya ya Madola.

(iv) Wajumbe wanne wa Kamati ya Katiba na Sheria ya Baraza la Wawakilishi akiwemo Mwenyekiti.

(d) ndani ya siku saba baada ya Kamati Maalum ya Uchunguzi kuundwa, itakaa, ichunguze na kuchambua mashtaka dhidi ya Rais na kisha mapema iwezekanavyo itatoa taarifa kwa Baraza la Wawakilishi kama kwa maoni yake mashtaka dhidi ya Rais yana msingi au hayana;

(e) Rais atakuwa na haki ya kujitetea na kuwakilishwa mbele ya Kamati Maalum ya Uchunguzi:

(4) Endapo Kamati Maalum ya Uchunguzi itatoa taarifa kwa Baraza la Wawakilishi kwamba jambo lolote katika mashtaka dhidi ya Rais halina msingi, basi Baraza la Wawakilishi halitaendelea kuishughulikia zaidi hoja ya kumshitaki Rais kuhusiana na jambo hilo.

(5) Endapo Kamati Maalum ya Uchunguzi itatoa taarifa kwa Baraza la Wawakilishi kwamba mashtaka dhidi ya Rais yana msingi, suala la kushtakiwa Rais litawasilishwa mbele ya Baraza la Wawakilishi zima, na Baraza la Wawakilishi laweza, baada ya mjadala, kwa kura za Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi wasiopungua theluthi mbili za Wajumbe wote wa Baraza la Wawakilishi kupitisha azimio kuwa mashtaka dhidi ya Rais yamethibitika na kwamba hastahili kuendelea kushika kiti cha Rais; na hapo Rais atawajibika kujiuzulu kabla ya kwisha kwa siku tatu tangu Baraza la Wawakilishi lilipopitisha azimio hilo.

(6) Spika wa Baraza la Wawakilishi atawasilisha rasmi azimio hilo kwa Rais pamoja na Mwenyekiti wa Tume ya Uchaguzi ya Zanzibar.

(7) Hakuna shughuli zozote kwa mujibu wa kifungu hiki zitakazoanzishwa au zitakazoendelezwa wakati wote ambapo Baraza la Wawakilishi litakuwa limeahirishwa.

(8) Endapo Rais atacha kushika kiti cha Rais kutoka na mashtaka dhidi yake kuthibitika, basi,

(i) hatakuwa na haki ya kupata malipo yeyote ya pencheni wala kupata haki au nafuu nyenginezeo alizonazo kwa mujibu wa Katiba au sheria yoyote iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi; na

- (ii) hataweza kugombea tena nafasi ya Urais au Uwakilishi kwa muda wa miaka mitano tokea siku aliyochishwa Urais.

Isipokuwa pindi Rais huyo akiwa ameshatumikia kipindi cha miaka mitano ya awali na akakutwa na mashtaka katika kipindi cha pili basi atapata nusu ya haki na nafuu nyengine alizonazo kwa mujibu wa Katiba au Sheria yoyote aliyotungwa na Baraza la Wawakilishi.

38. Itakuwa ni jukumu la Serikali kulinda hadhi ya mtu yeyote atakaewacha kiti cha Urais kwa sababu ya kutochaguliwa tena, muda wake kumalizika, kujiuzulu au kwa sababu nyengine yoyote iliyochini ya misingi ya Katiba hii kama itavyokubaliwa na Sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi.

Hadhi ya Rais aliyepita.

Sehemu ya Pili

Waziri Kiongozi

39.-(1) Kutakuwa na Waziri Kiongozi wa Zanzibar ambaye atateuliwa na Rais.

Waziri Kiongozi wa Zanzibar.

(2) Rais atanteua Waziri Kiongozi kutoka miongoni mwa wajumbe wa Baraza la Wawakilishi kwa kuzingatia kwamba hakuna uteuzi wa Waziri Kiongozi utakaofanyika katika wakati wowote ambapo kazi za Rais zinafanywa na mtu mwingine zaidi ya yeye mwenyewe.

(3) Waziri Kiongozi atakuwa ndiye Mshauri Mkuu wa Rais katika utekelezaji wa kazi zake na pia atakuwa na madaraka juu ya udhibiti, usimamizi na utekelezaji wa siku hata siku wa kazi na shughuli za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar na pia atakuwa Kiongozi wa shughuli za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar katika Baraza la Wawakilishi.

(4) Waziri Kiongozi hatoanza kazi zake mpaka ale kiapo cha uaminifu na kiapo chengine katika utendaji wa kazi zake kama kitakavyowekwa na Baraza la Wawakilishi.

40.-(1) Endapo nafasi ya Waziri Kiongozi iwazi:-

- (a) kwa sababu ya kufariki au kujiuzulu;
- (b) ikiwa Rais ameanuru hivyo;

Kuwa wazi kwa ofisi ya Waziri Kiongozi.

(c) ikiwa mshika wadhifa huo ameacha kuwa ni mjumbe wa Baraza la Wawakilishi kwa sababu nyengine zaidi ya kuvunjwa kwa Baraza hilo;

(d) mara kabla ya Rais mpya hajashika madaraka; Rais atamteua Waziri Kiongozi.

Hoja ya kura
ya kutokuwa
na imani

41.-(1) Bila ya kujali masharti ya Katiba hii, Baraza la Wawakilishi linaweza kupitisha azimio la kura ya kutokuwa na imani na Waziri Kiongozi endapo itatolewa hoja kupendekeza na ikapitishwa kwa mujibu wa masharti ya kifungu hiki.

(2) Bila ya kuathiri masharti mengineyo ya kifungu hiki, hoja yo yote ya kutaka kupitisha kura ya kutokuwa na imani na Waziri Kiongozi haitatolewa katika Baraza la Wawakilishi endapo:-

(a) haijapita miezi sita tangu Waziri Kiongozi kuteuliwa na Rais;

(b) haijapita miezi tisa tangu hoja ya namna hiyo ilipotolewa katika Baraza la Wawakilishi na Baraza la Wawakilishi likakataa kuipitisha.

(3) Hoja ya kura ya kutokuwa na imani na Waziri Kiongozi haitapitishwa na Baraza la Wawakilishi isipokuwa tu kama:-

(a) taarifa ya maandishi, iliyotiwa sahihi na kuungwa mkono na Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi wasiopungua nusu ya Wajumbe wote wa Baraza la Wawakilishi itatolewa kwa Spika siku angalau kumi na nne kabla ya siku inapokusudiwa kuwasilishwa katika Baraza la Wawakilishi;

(b) baada ya Spika kuridhika kwamba taarifa hiyo ya hoja inatimiza masharti yote ya Katiba hii na imefafanua sababu za kutokuwa na imani, basi itawasilishwa katika Baraza la Wawakilishi.

(4) Endapo Spika ataridhika na akazumia kuwa hoja iwasilishwe katika Baraza la Wawakilishi, basi hoja itawasilishwa na kuamuliwa na Baraza la Wawakilishi zima mapema iwezekanavyo na kwa mujibu wa Kanuni za Baraza la Wawakilishi.

(5) Azimio la hoja ya kura ya kutokuwa na imani na Waziri Kiongozi litapitishwa na Baraza la Wawakilishi endapo hoja inaungwa mkono na Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi wasiopungua theluthi mbili ya Wajumbe wote wa Baraza la Wawakilishi.

(6) Mapema iwezekanavyo, na kwa vyo vyote vile ndani ya siku mbili tangu Baraza la Wawakilishi lilipopitisha azimio la hoja ya kura ya kutokuwa na imani na Waziri Kiongozi, Spika atawasilisha azimio hilo kwa Rais, Waziri Kiongozi atatakiwa kujiuzulu na Rais atamteua mjumbe mwingine wa Baraza la Wawakilishi kuwa Waziri Kiongozi."

(7) Endapo Waziri Kiongozi ataacha kushika wadhifa wake huo kutokana na Azimio la hoja ya kura ya kutokuwa na imani:-

- (i) hatakuwa na haki ya kupata malipo yoyote ya pencheni wala kupata haki au nafuu nyenginezo, kwa mujibu wa Katiba au Sheria yoyote iliyotungwa na Baraza; na
- (ii) atabaki kuwa Mwakilishi lakini hataweza kuteuliwa tena kuwa Waziri Kiongozi, Waziri, Naibu Waziri au Mkuu wa Mkoa kwa kipindi chote cha uhai wa Baraza hilo.

Sehemu ya Tatu

Mawaziri, Naibu Mawaziri na Baraza la Mapinduzi

42.-(1) Kutakuwa na Wizara za Serikali ya Mapinduzi Zanzibar kama zitakavyoanzishwa na Rais.

Wizara za
Serikali ya
Mapinduzi
Zanzibar.

(2) Rais kwa kushirikiana na Waziri Kiongozi atateua Mawaziri kutoka miongoni mwa Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi.

Isipokuwa tu, kama ipo haja ya uteuzi wa Waziri yoyote katika kipindi ambacho Baraza la Wawakilishi limevujwa, mtu ambaye alikuwa ni mjumbe wa Baraza hilo mara kabla ya kuvujwa anaweza kuchaguliwa kushika wadhifa huo.

43.-(1) Kutakuwa na Baraza la Mapinduzi ambalo litajumuisha Rais, Waziri Kiongozi, Mawaziri pamoja na Wajumbe wengine kama Rais atakavyoona inafaa.

Baraza la
Mapinduzi.

(2) Wajumbe wa Baraza la Mapinduzi watateuliwa na Rais kutoka miongoni mwa wajumbe wa Baraza la Wawakilishi.

(3) Mwanasheria mkuu wa Serikali atahudhuria Mikutano yote ya Baraza la Mapinduzi na atakuwa na haki zote za mjumbe wa Baraza hilo.

(4) Kazi za Baraza la Mapinduzi zitakuwa:-

(a) kumsaidia na kumshauri Rais katika masuala ya Serikali ya Mapinduzi Zanzibar;

(b) kuratibu shughuli za Rais, Waziri Kiongozi na Wizara za Serikali ya Mapinduzi Zanzibar katika utekelezaji wa majukumu yao;

(5) Baraza la Mapinduzi kwa pamoja litawajibika kwa Baraza la Wawakilishi pamoja na watu kwa ujumla kuhusiana na mambo yote yaliyotendwa na au kwa amri ya Rais au Waziri Kiongozi au Waziri mwingine katika utekelezaji wa shughuli zake za kazi.

(6) Maelezo ya kijifungu cha (4) na (5) hayatumika kuhusiana na :-

(a) kuteuliwa na kuachishwa kazi kwa Waziri Kiongozi, Mawaziri, Wajumbe wa Baraza la Mapinduzi na Naibu Mawaziri chini ya kifungu 39, 42 na 47 au kupewa dhamana kwa Waziri ye yote chini ya kifungu cha 44;

(b) kuvunjwa kwa Baraza la Wawakilishi; au

(c) kuhusiana na mambo yaliyotajwa katika kifungu cha 59 (yanayohusiana na uwezo wa kutoa msamaha).

Ugawaji wa
Wizara kwa
Mawaziri.

44.-(1) Majukumu kwa shughuli zote za Serikali ya Mapinduzi Zanzibar ikiwa ni pamoja na utawala wa Idara yo yote ya Serikali yanaweza kuwekwa kwa Waziri Kiongozi na Mawaziri wengine kama Rais atavyoidhinisha kwa maandishi.

(2) Wajumbe wa Baraza la Mapinduzi ambao hawana Mawazara watakuwa Mawaziri wasio na Wizara maalum.

45.-(1) Rais akiwa ni Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi ataongoza Mikutano ya
mikutano yote na ikiwa hayupo, Waziri Kiongozi atakuwa Mwenyekiti Baraza.
wa Muda.

(2) Iwapo Waziri Kiongozi naye hayupo Zanzibar basi mikutano itasimamiwa na mtu anayeshikilia madaraka ya Urais.

(3) Kiwango cha kufanyika mkutano wa Baraza la Mapinduzi itakuwa ni thuluthi mbili ya wajumbe wote.

46. Mjumbe wa Baraza la Mapinduzi hataanza kufanyakazi zake, Viapo vya
mpaka ale kiapo cha uaminifu na kiapo cha utekelezaji wa kazi zake kama uaminifu.
vitavyowekwa na Baraza la Wawakilishi.

47. Rais anaweza kwa kushauriana na Waziri Kiongozi kuteua Naibu Naibu
Mawaziri kutoka miongoni mwa Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi ili Mawaziri.
kumsaidia Rais, Waziri Kiongozi na Mawaziri katika utekelezaji wa kazi
zao na hawatoanza kazi zao mpaka kwanza wale kiapo cha uaminifu na
kiapo cha utekelezaji wa kazi zao kama vitavyowekwa na Baraza la
Wawakilishi.

48. Nafasi ya Waziri, Mjumbe wa Baraza la Mapinduzi na Naibu Nafasi ya
Waziri itakuwa wazi:- Waziri,
Momba wa
Baraza la
Mapinduzi
kuwa wazi.

- (a) endapo Rais atanwondosha kwenye madaraka hayo kwa hati yenye muhuri wa Serikali; au
- (b) iwapo mjumbe ameacha kuwa mjumbe wa Baraza la Wawakilishi kwa sababu nyengine zaidi ya kuvunjika kwa Baraza hilo; au
- (c) endapo Rais atakubali ombi la kujiuzulu kwa mshika wadhifa huo; au
- (d) mara kabla ya Rais kuanza kazi zake.

49.-(1) Kutakuwa na Katibu wa Baraza la Mapinduzi ataeteuliwa na Katibu wa
Rais na ambaye ndiye atakayekuwa mdhamana wa ofisi ya Baraza hilo na Baraza la
mdhamana kwa mujibu wa maelekezo atakayopewa na Rais, kwa kupanga Mapinduzi.
shughuli za mikutano pamoja na kuweka kumbukumbu ya mikutano hiyo,
na kupeleka maamuzi yanayohusika kwa watu au vyombo vinavyohusika
na atafanya kazi nyengine atakazopewa na Rais mara kwa mara.

(2) Katibu wa Baraza la Mapinduzi atakuwa ndiye Kiongozi wa Watumishi wa Serikali ya Mapinduzi Zanzibar.

Katibu
Mkuu.

50.-(1) Pale Waziri Kiongozi au Waziri ye yote mwingine anapokuwa na dhamana ya Wizara yo yote ya Serikali, atakuwa ndiye msimamizi na dhamana Mkuu na bila ya kuathiri masharti yo yote ya usimamizi, Wizara ya Serikali itakuwa chini ya usimamizi wa Katibu Mkuu ambaye ofisi yake itakuwa ni utumishi wa Serikali.

(2) Kutakuwa na Katibu Mkuu katika Afisi ya Rais na Katibu Mkuu katika Afisi ya Waziri Kiongozi.

(3) Makatibu Wakuu wote watateuliwa na Rais.

(4) Katibu wa Baraza la Mapinduzi pamoja na Katibu Mkuu na Naibu Katibu Mkuu ye yote hatanza kazi yake mpaka kwanza ale kiapo cha uaminifu na kiapo chengine cho chote cha utendaji wa kazi zake kama kitavyowekwa na Baraza la Wawakilishi.

Sehemu ya Nne

Madaraka ya Serikali

Malengo ya
Serikali ya
Zanzibar.

51. Madaraka ya Serikali ya Zanzibar yatakuwa mikononi mwa Rais, na kwa mujibu wa Katiba hii, anaweza kuyatekeleza yeye mwenyewe moja kwa moja au kuwapa viongozi walio chini yake kutekeleza madaraka hayo.

Ifahamike kwamba masharti yaliyomo katika kifungu hiki hayazuii sheria kukabidhi madaraka ya kutekeleza kazi kwa chombo cho chote cha umma kwa mtu mwingine ye yote ambaye si Rais wa Zanzibar.

Kutolazimika
kwa Rais
kufuata
ushauri wa
mtu.

52. Rais wa Zanzibar halazimiki kufuata ushauri atakaopewa na mtu yeyote katika utekezaji wa shughuli zake, isipokuwa kama sheria inaagiza vinginevyo.

Uanzishwaji
wa Afisi na
wadhamini
wa Afisi
hizo

53. Kwa mujibu wa Katiba hii na bila ya kuathiri masharti ya Sura ya Nane au sheria nyengine yo yote iliyopitishwa na Baraza la Wawakilishi mamlaka:-

(a) ya kuanzisha au kufuta ofisi katika Zanzibar, na

(b) ya kuteua Wakuu wa ofisi hizo, na ya kupandisha cheo kwa muda wa utumishi, kufukuzwa na kushughulikia na hatua za kinidham kwa watu walioteuliwa kushika dhamana za ofisi hizo, yamo mikononi mwa Rais.

54.-(1) Isipokuwa kama imeelezwa vyenginevyo na Katiba hii au sheria yoyote nyengine kila mtu anaefanya kazi katika ofisi ya Serikali ya Zanzibar atashika dhamana hiyo hadi hapo Rais atakavyoamua vyenginevyo.

Muda wa kufanya kazi katika Serikali ya Mapinduzi Zanzibar.

(2) Katika kifungu hiki "ofisi ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar" maana yake ni ofisi ya Serikali, Kikosi Maalum cha Kuzuwia Magendo, Chuo cha Mafunzo au Jeshi la Kujenga Uchumi au shughuli nyengine yoyote ilioanzishwa na Serikali ya Mapinduzi Zanzibar kwa mujibu wa Katiba hii na inajumuisha pia ofisi katika mashirika yoyote ya Serikali.

55.-(1) Kutakuwa na Mwanasheria Mkuu wa Zanzibar ambaye ni mwanzibari na ambaye atateuliwa na Rais.

Mwanasheria Mkuu

(2) Mtu hatafaa kuchaguliwa kuwa Mwanasheria Mkuu au kufanyakazi za Mwanasheria Mkuu mpaka awe na sifa za kumwezesha kuwa Mwanasheria katika Zanzibar na ambaye ana sifa hizo kwa muda usiopungua miaka saba.

(3) Mwanasheria Mkuu atakuwa mjumbe wa Baraza la Wawakilishi kutokana na wadhifa wake na atashika ujumbe huo mpaka uteuzi wake utakapofutwa na Rais au mara tu kabla ya Rais mteule kushika madaraka ya Rais.

56.-(1) Mwanasheria Mkuu ndiye atakayekuwa Mshauri Mkuu wa kisheria kwa Serikali ya Mapinduzi Zanzibar, na atatekeleza shughuli nyengine zo zote za kisheria zitazopelekwa kwake au atakazoagizwa na Rais au kwa mujibu wa Katiba hii au Sheria nyenginezo zo zote.

Kazi za Mwanasheria Mkuu

(2) Mwanasheria Mkuu atakuwa na uwezo wa kufanya haya yafuatayo ikiwa ataona ni muhimu kufanya:-

(a) kufungua na kushughulikia mashtaka yoyote ya jinai dhidi ya mtu yeyote mbele ya mahkama yoyote (isipokuwa ya kijeshi) kuhusiana na kosa lolote ambalo mtu huyo anashtakiwa nalo;

(b) kuchukua na kuendeleza mashtaka yoyote ya jinai ambayo mwanzoni yalifunguliwa na mtu au chombo chengine; na

(c) kusimamia mashtaka yoyote ya jinai ambayo yalianzishwa na mtu yeyote au chombo cho chote.

(3) Mwanasheria Mkuu anaweza kumtaka Kamishna wa Polisi kufanya uchunguzi juu ya jambo lolote ambalo Mwanasheria Mkuu anaona kuwa linahusiana na kosa lolote au linalodaiwa kuwa limetendwa au kosa linalotuhumiwa kuwa limetendeka, na Kamishna huyo atamiza matakwa hayo na baadaye ataripoti kwa Mwanasheria Mkuu kuhusu uchunguzi wake.

(4) Mamlaka ya utekelezaji wa kazi zake chini ya kijifungu (2)(a) na (3) yanaweza kutekelezwa na Mwanasheria Mkuu mwenyewe au na watu wengine walio chini yake kwa maagizo au amri maalum kutoka kwa Mwanasheria Mkuu.

(5) Mamlaka ya Mwanasheria Mkuu chini ya kifungu (b) na (c) ya kijifungu (2) yatakuwa mikononi mwake na hayataingiliwa na mtu ye yote au chombo chochote. Kwa kuzingatia kwamba pale ambapo mtu mwingine au chombo chengine kimefungua mashtaka ya jinai, basi hakuna cho chote katika kijifungu hiki kitakachozuia kufutwa kwa mashtaka hayo na mtu au chombo kilichoshitaki na kwa idhini ya mahkama.

(6) Kwa madhumuni ya kifungu hiki, rufaani yoyote kutokana na hukumu katika kesi ya jinai yoyote kwenye, mahkama yoyote, au suala lolote la kisheria lililowachwa kwa ajili ya mashtaka hayo kufikishwa kwenye mahkama nyengine, itahesabiwa kuwa ni sehemu ya mashtaka hayo. Kwa kuzingatia kwamba yale mamlaka ya Mwanasheria Mkuu chini ya kijifungu (2) (c) hayatakelezwa kuhusiana na rufaa yo yote ya mtu ambaye amehukumiwa katika kosa la jinai lo lote au kuhusiana na suala lolote la kisheria lililowekwa makusudi kwa ajili ya mtu huyo.

(7) Katika kutumia uwezo wake chini ya kijifungu hichi, Mwanasheria Mkuu atatilia maanani umuhimu wa Taifa kwa kutaka kuona haki inatekelezwa na nia yake ya kuzuia utumiaji mbaya wa vyombo vya kisheria.

57. Mwanasheria Mkuu hatoanza kazi yake mpaka ale kiapo cha Uaminifu na kiapo chengine cha utekelezaji wa kazi zake kama itakavyowekwa na Baraza la Wawakilishi. Kiapo cha Uaminifu

58.-(1) Rais anaweza kumteua mtu yo yote kama ni Mshauri wake Maalum ili kumsaidia katika utendaji wa kazi zake. Washauri Maalum

(2) Uteuzi wa wote chini ya kifungu hiki utafanyika kama apendavyo Rais na hautaendelea tena iwapo mtu mwingine atashika madaraka ya Rais.

59. Rais anaweza:-

Uwezo wa kutoa msamaha

- (a) kutoa msamaha bila ya masharti au kwa masharti kwa mtu ye yote aliyehukumiwa kwa kosa lo lote;
- (b) kutoa uahirisho ama wa muda au wa moja kwa moja katika utekelezaji wa adhabu yo yote iliyotolewa na mahkama kwa mtu huyo kuhusiana na kosa alilotenda;
- (c) kubadili adhabu aliyopewa mtu kutokana na kosa lo lote na kuifanya iwe ndogo zaidi;
- (d) kumsamehe kabisa au kwa kiasi fulani mtu ye yote aliyepewa adhabu kwa kosa lo lote au adhabu ya utaifishaji iliyotolewa na Serikali dhidi yake.

60.-(1) Kutakuwa na Kamati ya ushauri kwa Rais katika uwezo wa kutoa msamaha ambayo itakuwa na wajumbe wafuatao:- Kamati ya ushauri katika uwezo wa kutoa msamaha

- (a) Mwanasheria Mkuu akiwa ndiye Mwenyekiti;
- (b) si chini ya wajumbe watatu na si zaidi ya wajumbe watano watakaoteuliwa na Rais, ambapo kati yao angalau mmoja atakuwa ni Waziri na angalau mmoja atakuwa ni mtu mwenye sifa za kuwa Daktari katika Zanzibar.

(2) Mjumbe wa kamati aliyeteuliwa kwa mujibu wa kijifungu (1)(b) ataendelea na dhamana yake kwa kipindi kilichoainishwa kwenye amri iliyomteua.

Kwa kuzingatia kwamba kiti chake kitakuwa wazi:-

(i) ikiwa mtu huyo alipochaguliwa ni Waziri, pale atakapoachishwa uwaziri;

(ii) ikiwa Rais ataamuru hivyokwa maandishi.

(3) Bila ya kutegemea kasoro katika jumla ya wajumbe wote, kamati hiyo inaweza kufanyakazi na shughuli zake hazitaathirika kwa kuwepo au kutokuwepo kwa mtu ye yote ambaye hawajibiki kuwepo au kushiriki katika Kamati hiyo.

(4) Kamati hiyo itapanga utaratibu wake wenyewe.

Mkuu wa
Mkoa na
Mkuu wa
Wilaya.

61.-(1) Kutakuwa na Mkuu wa Mkoa katika kila Mkoa wa Zanzibar ataeteuliwa na Rais kwa kushauriana na Rais wa Jamhuri ya Muungano.

(2) Kutakuwa na Mkuu wa Wilaya katika kila Wilaya ya Zanzibar ataeteuliwa na Rais.

(3) Mkuu wa Mkoa au Mkuu wa Wilaya aliyeteuliwa, kwa mpangilio chini ya kijifungu (1) na (2) cha kifungu hichi hataanza kazi zake hadi kwanza ale kiapo cha uaminifu na kiapo cha utendaji wake wa kazi zake.

Kazi za
Mkuu wa
Mkoa na
Mkuu wa
Wilaya.

62.-(1) Mkuu wa Mkoa au Mkuu wa Wilaya atakuwa ndiye Mtendaji Mkuu, kwa kadiri itavyokuwa wa Mkoa ule au Wilaya ile.

(2) Mkuu wa Mkoa na Mkuu wa Wilaya anaweza, akipenda na bila kuathiri masharti yo yote katika Katiba hii au Sheria nyengine yo yote, kutoa madaraka yake kwa shughuli zo zote za Serikali ya Mkoa huo au ya Wilaya hiyo, kwa kadiri itavyokuwa kwa mtu ye yote anyaehisi anafaa, isipokuwa tu madaraka ya kuteuliwa Kaimu Mkuu wa Mkoa au Wilaya yatakuwa mikononi mwa Rais.

SURA YA TANO

Baraza la Wawakilishi

Sehemu ya Kwanza Muundo wa Baraza la Wawakilishi

63.-(1) Kutakuwa na Baraza la Kutunga Sheria litakalokuwa na Baraza la sehemu mbili, Rais wa Zanzibar kwa upande mmoja na Baraza la Kutunga Wawakilishi kwa upande wa pili. Sheria.

(2) Iwapo, kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii au masharti ya sheria nyengine, jambo lolote linahitaji kuamuliwa au kutekelezwa na sehemu zote mbili za Baraza la Wawakilishi, basi jambo hilo halitakuwa na nguvu za kisheria mpaka liwe limeamuliwa au limetekelezwa na Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi na vile vile na Rais.

64. Kutakuwa na Baraza la Wawakilishi ambalo, bila ya kuathiri masharti mengine yoyote yaliyomo katika Katiba hii litakuwa na Wajumbe wafuatao:- Kuanzishwa kwa na Muundo wa Baraza la Wawakilishi.

- (a) Wajumbe wa kuchaguliwa kutokana na kifungu cha 65 cha Katiba hii;
- (b) Wajumbe wa kuteuliwa kutokana na kifungu cha 66 cha Katiba hii;
- (c) Wajumbe wanawake wa Baraza la Wawakilishi kutokana na kifungu cha 67 cha Katiba hii;
- (d) Wakuu wote wa Mikoa walioteuliwa katika Mikoa ya Zanzibar kwa mujibu wa kifungu cha 61 cha Katiba hii.
- (e) Mwanasheria Mkuu wa Zanzibar kutokana na kifungu 55 (3) cha Katiba hii.

65.-(1) Zanzibar itagawanywa katika majimbo ya uchaguzi kutokana na kifungu cha 120 cha Katiba na kila jimbo moja la uchaguzi litachagua mtu mmoja kuwa Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi kwa njia ambayo itaelezwa na Katiba au chini ya sheria nyingine yoyote. Uchaguzi wa Wajumbe wa Kuchaguliwa.

(2) Kila mtu ambaye amejandikisha katika jimbo la uchaguzi kama ni mpiga kura wa kumchagua mjumbe, isipokuwa awe amewekwa kizuizini kwa njia ya halali au hafai kutokana na sheria kupiga kura katika uchaguzi huo kwa njia ambayo amekutikana na kosa lenye kuhusiana na uchaguzi au kwa njia ambayo imeripotiwa kuwa amepatikana na kosa hilo katika mahkama au kujaribu kubatilisha uchaguzi, atastahiki kupiga kura katika jimbo la uchaguzi hilo kwa mujibu wa sheria iliyowekwa.

(3) Uandikishaji wa kupiga kura wa wajumbe wa kuchaguliwa na uendeshaji wa uchaguzi huo utaongozwa na kusimamiwa na Tume ya Uchaguzi.

Wajumbe wa
kuteuliwa

66. Kutakuwa na wajumbe kumi wa kuteuliwa wa Baraza la Wawakilishi ambao watateuliwa na Rais kutoka miongoni mwa watu ambao akiteuliwa atafaa kuwa mjumbe wa Baraza la Wawakilishi.

Wajumbe
wanawake
katika Baraza

67.-(1) Kutakuwa na wajumbe wanawake wasiozidi kumi wa Baraza la Wawakilishi ambao ni Wazanzibari na ambao watapendekezwa na vyama vya siasa vilivyosajiliwa rasmi.

(2) Kila chama cha siasa kitachoshinda zaidi ya asilimia kumi (10%) ya viti vya majimbo katika Baraza, kitapendekeza idadi ya wanawake walioelezwa katika kijifungu (1) na kupeleka majina na sifa zao kwa Tume ya Uchaguzi ya Zanzibar kufuatana na taratibu za uwakilishi miongoni mwa vyama vya siasa vilivyoshinda katika uchaguzi.

(3) Tume ya Uchaguzi ya Zanzibar, baada ya kuridhika kuwa mwanamke aliyependekezwa anasifa za kuwa mjumbe katika Baraza la Wawakilishi kufuatana na mashtari ya kifungu cha 68 cha Katiba, itamtangaza mara moja mwanamke huyo kuwa ni mjumbe wa Baraza.

Sifa za
kuchaguliwa

68. Mtu atafaa kuchaguliwa kama Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi ikiwa, na hatofaa kuchaguliwa mpaka siku ya kuchaguliwa kwake katika uchaguzi:-

(a) awe ni Mzanzibari aliyetimia umri wa miaka ishirini na moja;

(b) awe amejandikisha au ana sifa za kujiandikisha katika jimbo la uchaguzi kama mpiga kura katika uchaguzi wa Baraza la Wawakilishi.

- (c) awe anaweza kusoma na isipokuwa hana uwezo wa kuona au magonjwa mengine ya kiwiliwili, anasema lugha ya Kiswahili;
- (d) awe ni mwanachama na mgombea aliyependekezwa na chuma cha siasa kilichosajiliwa rasmi kwa mujibu wa sheria ya vyama vya siasa ya 1992.
- (e) awe ni mtu ambaye hakuzuliwa kugombea uchaguzi kwa mujibu wa masharti ya kifungu hiki au kwa mujibu wa sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi la Zanzibar ama Bunge la Jamhuri ya Muungano.

69. -(1) Hakuna mtu atakaechaguliwa kuwa mjumbe wa Baraza la Wawakilishi. Kutofaa
kuchaguliwa

- (a) ikiwa mtu huyo ana uraia wa nchi nyingine yo yote;
- (b) ikiwa kwa mujibu wa sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi au Bunge la Jamhuri ya Muungano imethibitishwa rasmi kwamba mtu huyo ana ugonjwa wa akili;
- (c) ikiwa:-
  - (i) mtu huyo amehukumiwa na Mahkama yo yote Zanzibar au katika Jamhuri ya Muungano na kupe wa adhabu ya kifo au kufungwa Chuo cha Mafunzo au Gereza, kwa muda wa miezi sita; au
  - (ii) mtu huyo amewekwa kizuizini kwa mujibu wa Sheria ya Kuwekwa kizuizini ya Jamhuri ya Muungano au Sheria ya Zanzibar na amekaa kizuizini kwa mujibu wa amri hiyo kwa muda unaozidi miezi sita; au
  - (iii) mtu huyo amesafirishwa kwa lazima kisheria kwa mujibu wa amri iliyotolewa kwa mujibu wa masharti ya sheria ya Usafirishaji wa lazima na iwapo amekaa huko alikopelekwa kwa muda unaozidi miezi sita na mpaka wakati huo amri hiyo bado haijabatilishwa;

- (d) ikiwa mtu huyo ana masilahi yo yote katika mkataba wa Serikali wa aina yo yote iliyowekwa miiko maalum kwa mujibu wa sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi na iwapo amekiuka miiko hiyo;
- (e) ikiwa kwa mujibu wa sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi mtu huyu amezuiliwa kuwa mjumbe katika Baraza la Wawakilishi kwa sababu kwamba ameshika madaraka katika utumishi wa Serikali ya Zanzibar na sheria hiyo imetamka wazi kuwa ni mwiko kwa mtu huyo kuwa Mjumbe katika Baraza la Wawakilishi;
- (f) ikiwa kwa mujibu wa sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi inayoshughulikia makosa yanayohusika na uwakilishi wa aina yoyote mtu huyo amezuiliwa kuwa Mwakilishi;

(2) Mtu hawezi kugomba kuwa Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi ikiwa wakati huo yeye ni Mwenyekiti wa Baraza la Mapinduzi.

(3) Baraza la Wawakilishi linaweza kutunga sheria kwa ajili ya kuweka masharti yatakayomzuia mtu kuwa Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi muda wo wote utakaotajwa na Baraza la Wawakilishi (ili mradi muda huo usizidi miaka mitano) ikiwa mtu huyo atapatikana na hatia mbele ya mahkama kwa ajili ya aina yo yote ya makosa yatakayotajwa katika sheria hiyo yanayohusika na Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi.

(4) Kwa madhumuni ya kutoa fursa ya kukata rufaa kwa mujibu wa sheria kwa mtu yeyote aliyethibitishwa na kupewa adhabu ya kifo au ya kufungwa Chuo cha Mafunzo au Gereza aliapatikana na hatia ya kosa lolote lililotajwa katika sheria kwa mujibu wa kifungu (3) cha kifungu hiki, Baraza la Wawakilishi linaweza kutunga sheria kwa ajili ya kuweka masharti yatakayoeleza kwamba hiyo hukumu inayopingwa na mtu huyo haitakuwa na nguvu kwa ajili ya utekelezaji wa masharti ya kijifungu (1) au (3) ya kifungu hiki mpaka upitie kwanza muda utakaotajwa katika sheria hiyo.

(5) Kanuni zifuatazo zitatumika kwa ajili ya ufafanuzi wa aya ya (c) ya kijifungu (1) ya kifungu hiki, yaani:-

(a) ikiwa mtu amepata adhabu mbili au zaidi kufungwa muda wa mfululizo, basi adhabu hizo zitahesabiwa kuwa ni adhabu mbali mbali iwapo muda uliotajwa katika moja ya adhabu hizo hauzidi miezi sita, lakini iwapo muda uliotajwa katika adhabu yoyote kati ya adhabu hizo unazidi miezi sita basi adhabu hizo zote zitahesabiwa kama ni adhabu moja;

(b) ikiwa mtu amepewa adhabu ya kufungwa chuo cha Mafunzo au Gerezani akifahamika kuwa adhabu hiyo ya kufungwa imetolewa badala ya adhabu ya kutozwa faini au imetolewa kwa sababu mtu huyo ameshindwa kulipa faini aliyounrisha kulipa, basi muda wa kufungwa cha namna hiyo hautahesabiwa .

(6) Katika aya ya (d) ya kijitungu (1) ya kifungu hiki mkataba wa Serikali mana yake ni mapatano yoyote ya mkataba ambayo mmoja wapo wa walioshiriki ni Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar au Idara yoyote ya Serikali au mtumishi yoyote wa Serikali aliyeshiriki kwaniaba ya Serikali.

(7) Kwa ajili ya ufafanuzi wa maelezo kuhusu sifa za uchaguzi yaliyomo katika vifungu vifuatavyo, kila itakapotajwa chini ya Katiba hii kwamba utekelezaji wa jambo lolote sifa za uongozi, basi ila za uongozi au mtu ambaye hakupoteza sifa za uongozi, basi ila iwapo maelezo yanahitajia vinginevyo, ifahamike kuwa sifa zinazohusika ni zile zinazomwezesha mtu kuchaguliwa kuwa Mjumbe Mwakilishi au Baraza la Mapinduzi kama viongozi katika Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kama ilivyoelezwa katika vifungu mbali mbali vya Katiba hii miongoni mwao ikiwa:-

(a) ni mwiko kwa kiongozi kutumia madaraka aliyopewa kwa ajili ya manufaa yake binafsi, au kwa upendeleo au kwa namna yo yote ambayo ni kinyume na lengo lililokusudiwa madaraka hayo;

(b) ni mwiko kwa kiongozi kupokea kipato cha kificho, au rushwa au kushiriki katika mambo yo yote ya magendo; na

(c) kiongozi aliyeachishwa uongozi hatakuwa na haki ya kuomba tena nafasi ya uongozi mpaka ipite miaka mitano tangu alipoachishwa uongozi huo.

Kiapo cha
Mjumbe
Mwakilishi

70. Kila Mjumbe Mwakilishi atatakiwa kuapishwa, katika Baraza la Wawakilishi, kiapo cha uaminifu kama kitavyowekwa na Baraza la Wawakilishi; lakini Mjumbe Mwakilishi anaweza kushiriki katika uchaguzi wa Spika, hata kabla hajaapishwa.

Muda wa
wajumbe
kushika
madaraka yao

71.-(1) Mjumbe Mwakilishi ataacha kuwa Mjumbe Mwakilishi na ataacha kiti chake katika Baraza la Wawakilishi litokeapo lolote kati ya mambo yafuatayo:-

- (a) ikiwa litatokea jambo lo lote ambalo, kama asingekuwa Mjumbe Mwakilishi ingemfanya mtu asiwe na sifa za kuwa Mjumbe Mwakilishi au apoteze sifa za Uongozi;
- (b) ikiwa Mjumbe Mwakilishi huyo atachaguliwa kuwa Rais wa Zanzibar;
- (c) kwa Mjumbe Mwakilishi asiye Mkuu wa Mkoa, ikiwa atakosa kuhudhuria vikao vya mikutano ya Baraza la Wawakilishi vitatu mfululizo bila ya ruhusa ya Spika;
- (d) baada ya Baraza la Wawakilishi kuvunjwa;
  - (i) iwapo Mahkama Kuu itaamuru Mjumbe apoteze kiti chake kwa mujibu wa kifungu cha 72 cha katiba hii;
  - (ii) ikiwa Mjumbe, kwa maandishi yake na ayatume kwa Spika atajiuzulu kuwa Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi;
- (e) Mjumbe akijiondoa uanachama katika chama chake kilichompendekeza kuwa mgombea.

(2) Baraza la Wawakilishi linaweza kutunga sheria kwa ajili ya kuweka masharti yatayomwezesha Mjumbe Mwakilishi kukata rufaa kwa mujibu wa Sheria kupinga hukumu ya kuthibitishwa kwake kuwa ni mtu mwenye ugonjwa wa akili au kupinga adhabu ya kifo au ya kufungwa chuo cha Mafunzo au Gerezani, na Sheria hiyo inaweza kujeza kwamba hiyo hukumu inayopingwa na huyo Mjumbe Mwakilishi haitatiliwa nguvu kisheria mpaka umalizike kwanza muda utakaotajwa katika Sheria hiyo.

72.-(1) Mahkama Kuu ya Zanzibar ndio pekee yenye manlaka na uwezo wa kusikiliza na kuunua mashauri yote yanayohusiana na uchaguzi wa Zanzibar .

Uamuzi wa
suala kama
mtu ni
mjumbe
Mwakilishi
ama sio.

(2) Wakati wa kusikiliza shauri lolote chini ya kifungu hiki, Jaji anaweza kuteua washauri wawili wa Mahkama kwa kumsaidia wawe miongoni mwa watu wenye uzoefu .

73.-(1) Kutakuwa na Spika wa Baraza la Wawakilishi ambaye atachaguliwa na Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi kutoka miongoni mwa watu ambao ni Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi au mwenye sifa za kuchaguliwa kuwa Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi.

Spika.

(2) Memba wa Baraza la Mapinduzi, Waziri Kiongozi, Waziri, Naibu Waziri, Mkuu wa Mkoa au mtu mwenye madaraka ya aina nyingine yo yote yatayotajwa na sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi kwa madhumuni ya kifungu hiki, hataweza kuchaguliwa kuwa Spika.

(3) Spika ataacha kuwa Spika na ataacha kiti cha Spika litakapotokea lo lote kati ya mambo yafuatayo:-

- (a) iwapo mtu huyo alichaguliwa kutoka miongoni mwa Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi basi ikiwa ataacha kuwa Mjumbe Mwakilishi kwa sababu yo yote ambayo haihusiki na kuvunjwa Baraza la Wawakilishi; au
- (b) ikiwa kutatokea jambo lo lote ambalo, kama asingekuwa Spika lingemfanya mtu huyo asiwe na sifa za kuwa Mjumbe Mwakilishi au apoteze sifa za uchaguzi wa Spika; au
- (c) ikiwa mtu huyo ataondolewa kwenye madaraka ya Spika kwa azimio la Baraza la Wawakilishi lililoungwa mkono na Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi ambao idadi yao hai pungui theluthi mbili ya Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi wote; au

(4) Hakuna shughuli itakayotekelezwa katika Baraza la Wawakilishi (isipokuwa uchaguzi wa Spika) wakati wo wote ambao kiti

cha Spika kitakuwa wazi, lakini kijifungu hiki, hakitozuwia Kamati za Baraza la Wawakilishi kufanya shughuli zao.

(5) Mtu ye yote ambae si Mjumbe Mwakilishi, atayechaguliwa kuwa Spika, atatakiwa, kabla ya kuanza kutekeleza madaraka yake, kuapishwa katika Baraza la Wawakilishi kiapo cha uaminifu.

Naibu Spika.

74.-(1) Kutakuwa na Naibu Spika wa Baraza la Wawakilishi ambaye atachaguliwa na Baraza la Wawakilishi kutokana na Kanuni za Baraza ambaye atakuwa ni Mjumbe Mwakilishi ambaye hatokuwa Waziri Kiongozi, Waziri, Naibu Waziri, Mkuu wa Mkoa au Mjumbe wa Baraza la Mapinduzi.

(2) Baraza la Wawakilishi litachagua Naibu Spika:-

- (a) chini ya masharti ya kifungu cha 73(4) katika mkutano wake wa mwanzo baada ya kuvunjwa Baraza; na
- (b) litakapokutana Baraza kwa mara ya mwanzo wakati kiti cha Naibu Spika kiwazi kwa njia ambayo sio sababu ya kuvunjwa kwa Baraza, au kwa haraka iwezekanavyo.

(3) Kiti cha Naibu Spika kitakuwa wazi:-

- (a) ikiwa Baraza la Wawakilishi ni mara yake ya mwanzo kukutana toka kuvunjwa kwa Baraza lililopita;
- (b) ikiwa amechaguliwa kuwa Rais au Waziri Kiongozi, au Waziri, au Mkuu wa Mkoa au Mjumbe wa Baraza la Mapinduzi;
- (c) ikiwa amesita kuwa Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi kwa njia ambayo sio kwa kuvunjwa Baraza; au
- (d) ikiwa Baraza la Wawakilishi limeamua kwa uamuzi wa kura zisizopungua thuluthi mbili za Wajumbe wote kuwa Naibu Spika huyo aondolewe katika kiti hicho.

Taratibu za
uchaguzi wa
spika na
Naibu Spika.

75. Katika Uchaguzi wote wa Spika au Naibu Spika kura za Wajumbe wa Baraza zitakuwa za siri.

76.-(1) Kutakuwa na Katibu wa Baraza la Wawakilishi atakayeteuliwa na Rais.

Katibu wa Baraza la Wawakilishi.

(2) Afisi ya Katibu wa Baraza la Wawakilishi na Afisi za wafanyakazi wake zitakuwa ni Afisi katika huduma ya Serikali.

(3) Katibu wa Baraza la Wawakilishi hatoanza kazi yake ila kwanza ale kiapo cha uaminifu na kiapo chengine cho chote kitachowekwa na sheria.

77.-(1) Kutakuwa na Afisi ya Baraza la Wawakilishi itayoongozwa na Katibu wa Baraza la Wawakilishi na itakuwa na nafasi za madaraka kama itavyoidhinishwa na Tume ya Utumishi wa Baraza la Wawakilishi.

Afisi ya Baraza la Wawakilishi.

(2) Kutakuwa na Tume ya Utumishi wa Baraza la Wawakilishi ambayo itakuwa na uwezo wa kuajiri maafisa na watumishi wote wa Baraza, kuwapandisha vyeo, kuwachukulia hatua za kinidhamu na kufanyakazi nyengine zozote zitazoelezwa na Sheria kuhusu Utumishi katika Afisa ya Baraza, isipokuwa kwamba Katibu wa Baraza la Wawakilishi atateuliwa na Rais kwa mujibu wa kifungu cha 76 cha Katiba.

(3) Muundo na taratibu za Tume ya Utumishi wa Baraza utakuwa kama itavyoelezwa na Sheria itayotungwa kwa madhumuni hayo.

(4) Baraza la Wawakilishi laweza kutunga Sheria ya kuweka mfumo wa utawala na uendeshaji na mambo mengine yanyohusu Afisi ya Baraza la Wawakilishi.

Sehemu ya Pili

Sheria na Taratibu Katika Baraza la Wawakilishi

78.-(1) Nguvu za kutunga sheria kwa mambo yote yasiyokuwa ya Muungano katika Zanzibar yatakuwa mikononi mwa Baraza la Wawakilishi.

Nguvu za Kutunga sheria.

(2) Bila ya kuathiri masharti mengine ya Katiba hii, nguvu za kutunga sheria katika Baraza la Wawakilishi itakuwa kwa kupitishwa Miswada katika Baraza la Wawakilishi.

(3) Wakati Muswada umepitishwa na Baraza la Wawakilishi utapelekwa kwa Rais kwa kupata kibali chake.

(4) Iwapo Muswada ambao umepitishwa na Baraza la Wawakilishi umepelekwa kwa Rais wa Zanzibar kwa kupata kibali hicho, utakuwa sheria na hivyo utachapishwa katika Gazeti Rasmi.

(5) Baraza la Wawakilishi linaweza kuahirisha kuanza kutumika kwa sheria iliyotungwa na bila kuathiri masharti ya kifungu cha 12 cha Katiba hii linaweza kufanya sheria kuanzia siku za nyuma.

(6) Sheria inayotungwa na Baraza la Wawakilishi itajulikana kuwa ni "Sheria ya Baraza la Wawakilishi" na jina la utunzi litakuwa "Inetungwa na Baraza la Wawakilishi la Zanzibar".

Utaratibu wa
Kutunga
Sheria

79.-(1) Baada ya Muswada kuwasilishwa kwa Rais kwa ajili ya kupata kibali chake, Rais anaweza ama kukubali au kakataa kuukubali, na iwapo atakataa kuukubali Muswada, basi ataurudisha kwenye Baraza la Wawakilishi pamoja na maelezo ya sababu zake za kukataa kuukubali Muswada huo.

(2) Baada ya Muswada kurudishwa Baraza la Wawakilishi kwa mujibu wa Masharti ya kifungu hiki, hauwezi kupelekwa tena kwa ajili ya kupata kibali chake kabla ya kumaliza muda wa miezi sita tangu uliporudishwa, isipokuwa kama katika hatua yake ya mwisho kwenye Baraza la Wawakilishi kabla haujapelekwa tena kwa Rais Muswada huo unceungwa mkono na Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi ambao idadi yao haipungui theluthi mbili ya Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi wote.

(3) Iwapo Muswada umerudishwa kwenye Baraza la Wawakilishi na Rais halafu ukaungwa mkono kwenye Baraza la Wawakilishi na Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi ambao idadi yao haipungui theluthi mbili ya Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi wote kama ilivyoelezwa katika kijifungu cha (2) na kupelekwa kwa Rais, kwa ajili ya kupata kibali chake kwa mara ya pili kabla haujamalizika muda wa miezi sita tangu uliporudishwa, basi atatakiwa kuukubali Muswada huo kabla ya kumalizika muda wa siku ishirini na moja tangu Muswada huo ulipowasilishwa kwake la sivyo basi itabidi alivunje Baraza la Wawakilishi.

(4) Masharti yaliyomo katika kifungu hiki au katika kifungu cha 79(1) cha Katiba hii hayatalizuia Baraza la Wawakilishi kutunga sheria ya kuweka masharti ambayo yanaweza kukabidhi kwa mtu yeyote kwa Idara yoyote ya Serikali madaraka ya kuweka kanuni zenye nguvu za kisheria au kuzipa nguvu za kisheria kanuni zote zilizowekwa na mtu yeyote au Idara yoyote ya Serikali.

80.-(1) Kwa masharti ya kifungu hiki Baraza la Wawakilishi linaweza kubadilisha kifungu cho chote katika Katiba hii. Kubadilisha
Katiba

(2) Muswada wa Baraza la Wawakilishi wa kubadilisha Katiba hii hautopitishwa na Baraza isipokuwa uwe umeungwa mkono kwa mara ya kwanza na mara ya pili katika kusomwa kwa kura si chini ya theluthi mbili ya kura zote za Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi.

(3) Katika kifungu hiki:-

- (a) marejeo katika Katiba hii ni marejeo katika Katiba kama itakavyorekebishwa mara kwa mara;
- (b) marejeo ya kubadilisha Katiba hii ni marejeo ya kufanya marekebisho, masahihisho au kutunga ikiwa na madabiliko au masahihisho katika kifungu cho chote cha Katiba hii, kusimamisha au kufuta kifungu hicho na utungaji wa kifungu tofauti katika mahala pa kifungu cha zamani.

81. Kila Kikao cha Baraza la Wawakilishi kitaongozwa na:-

- (a) Spika; au
- (b) ikiwa hayupo Naibu Spika, au
- (c) ikiwa Spika, hayupo na Naibu Spika, hayupo, Mjumbe mwingine wa Baraza la Wawakilishi (asiyekuwa Waziri Kiongozi, Waziri, Naibu Waziri, Mjumbe wa Baraza la Mapinduzi au Mkuu wa Mkoa) kama Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi watakaemchagua kwa ajili hiyo.

Uongozi wa
Kikao cha
Baraza la
Wawakilishi.

Viti vilivyo wazi katika Baraza la Wawakilishi na utaratibu wa kuendesha shughuli za Baraza.

82.-(1) Baraza la Wawakilishi linaweza kuendesha shughuli bila ya kujali kuweco kwa kiti wazi kuhusu Mjumbe kuhusiana na kiti ambacho hakikujazwa wakati Baraza ndio kwanza liitishwe au kuundwa kwa mara ya kwanza na shughuli hizo zitaendelea bila ya kujali kuweco kwa mtu asiyehusika kuwepo au kupiga kura katika Baraza au kuwepo katika shughuli zinazoendelea.

(2) Bila ya kuathiri masharti yaliyomo katika kifungu cha 80 cha Katiba hii idadi ya Wajumbe kufanya mkutano itakuwa nusu ya Wajumbe wote wa Baraza la Wawakilishi.

Upigaji kura katika Baraza la Wawakilishi.

83.-(1) Isipokuwa kama imeelezwa vingine katika Katiba hii suala lolote au uamuzi katika Baraza la Wawakilishi litaamuliwa kutokana na idadi kubwa ya Wajumbe waliohudhuria kwenye kikao na kupiga kura.

(2) Jambo lolote litakalopelekwa kwa uamuzi katika Baraza la Wawakilishi, mtu atakayekuwa anaongoza kikao cha Baraza la Wawakilishi:-

(a) ikiwa ni Spika, atakuwa na kura ya uamuzi na siyo kura ya asili;

(b) ikiwa siye Spika atakuwa na kura ya uamuzi pamoja na kura ya asili;

(3) Kanuni za Baraza la Wawakilishi zinaweza kuweka vifungu ambavyo Mjumbe ambaye anapiga kura na huku akiwa na maslahi fulani ya jambo linalopigiwa kura asiwe na kura.

Madaraka ya Rais katika Baraza la Wawakilishi

84. Rais atahusika katika mamlaka ya shughuli zake kama Rais wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kuhutubia Baraza la Wawakilishi wakati atakoona unafaa kufanya hivyo.

Kamati za Baraza la Wawakilishi.

85.-(1) Kutakuwa na Kamati za Kudumu za Baraza la Wawakilishi zitazoundwa kwa mujibu wa Kanuni za Baraza la Wawakilishi.

(2) Kwa madhumuni ya kifungu hiki cha Katiba hii kazi na shughuli za Kamati za Baraza la Wawakilishi zitakuwa kama zitakavyoainishwa katika Kanuni za Baraza la Wawakilishi.

(3) Baraza linaweza likaanzisha Kamati zote inazohisi zinafaa.

86.-(1) Baraza la Wawakilishi linaweza, kwa ajili ya ufanisi mzuri wa kazi zake, kutunga sheria kuhusiana na haki za Wajumbe, nguvu zao, fursa na kinga zao pamoja na Kamati zao kwa misingi inayokubalika.

Baraza la
Kutunga
Sheria.

(2) Bila ya kuathiri masharti mengine ya Katiba hii, Baraza la Wawakilishi linaweza kufanya Kanuni za kudumu za Baraza hilo zikitilia maanani amri za kuendesha mikutano, na kwa kutilia maanani sheria zitazotungwa kwa mujibu wa kijifungu (1) cha kifungu hiki kutoka katika kanuni hizo haki za Wajumbe, nguvu zao, fursa na kinga za wajumbe wa Kamati zao.

(3) Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi katika kutekeleza jukumu lao Barazani au kwengine kokote:-

- (i) watakuwa na kinga kwa mashtaka yo yote ya jinai au hukukia.
- (ii) watakuwa na kinga ya maelezo wanayoyazungumza; na
- (iii) hawatokamatwa wakati wakiwa katika shughuli hizo.

87.-(1) Bila ya kuathiri kifungu hiki, lugha rasmi ya Baraza la Wawakilishi itakuwa ni Kiswahili.

Lugha rasmi

(2) Kila Muswada (pamoja na vijalizo vilivyofuatana na Mswada), kila sheria inayotungwa na Baraza, kila sheria ya msingi au sheria inayopendekezwa chini ya chombo cha sheria na Baraza, maafikiano yote ya kifedha na nyaraka zenye kuhusiana na kila sheria halisi au inayopendekezwa, kusahibishwa au inayoendelea itaandikwa kwa lugha ya Kiswahili na ikihitajika kwa lugha ya Kingereza.

88.-(1) Baraza la Wawakilishi pamoja na kuongoza shughuli zake kutokana na vifungu vya Katiba hii, litafanya kazi kwa mambo yafuatayo ya utekelezaji:-

Kazi za
Baraza la
Wawakilishi.

- (a) kutunga sheria pale ambapo utekelezaji wa jambo unahitaji kuwepo kwa sheria hiyo;
- (b) kujadili shughuli za kila Wizara wakati wa kikao cha mwaka cha Bajeti katika Baraza la Wawakilishi.

- (c) kuuliza masuala mbali mbali kwa Serikali ya Mapinduzi Zanzibar katika Baraza la Wawakilishi;
- (d) kuidhinisha na kusimamia mipango ya maendeleo ya Serikali katika njia ile ile ambayo Bajeti ya mwaka inaidhinishwa.

Sehemu ya Tatu

Kuitisha na Kuvunja Baraza la Wawakilishi

Kuitisha
Kikao cha
Baraza la
Wawakilishi.

89.-(1) Bila ya kuathiri kifungu hiki kila kikao cha Baraza kitakutana sehemu yo yote katika Zanzibar na kitafanyika wakati wo wote ambapo Rais ataamuru.

(2) Kutakuwa na kikao cha Baraza la Wawakilishi angalau mara moja kila mwaka na kipindi cha miezi kumi na mbili hakitopita baina ya kikao kimoja na chengine.

Uchaguzi
Mkuu na
Mkutano wa
mwanzo.

90.-(1) Wakati Baraza litakapovunjwa, uchaguzi mkuu wa Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi utafanywa na kikao cha Baraza jipya kitafanywa si zaidi ya siku tisini toka kuvunjwa kwa Baraza.

(2) Bila kuathiri masharti ya kifungu hiki, kikao cha Baraza la Wawakilishi katika mkutano wowote wa Baraza kitafanyika wakati wo wote na siku yo yote kama itakavyoelezwa kulingana na Kanuni za Baraza.

Kuitisha na
kuvunja
Baraza la
Wawakilishi.

91.-(1) Rais wakati wowote anaweza kuitisha Baraza la Wawakilishi kuendelea na shughuli zake.

(2) Rais hatakuwa na uwezo wakati wowote wa kulivunja Baraza la Wawakilishi isipokuwa tu;

(a) Kama Baraza la Wawakilishi limemaliza uhai wake kwa mujibu wa kifungu cha 92 cha Katiba; au

(b) Anaweza kulivunja wakati wowote ndani ya miezi kumi na mbili ya mwisho ya uhai wa Baraza la Wawakilishi kwa madhumuni ya kuitisha Uchaguzi mapema kidogo; au

- (c) Kama Baraza la Wawakilishi limekataa kupitisha Bajeti inayopendekezwa na Serikali; au
- (d) Kama Baraza la Wawakilishi limekataa kupitisha Mswada wa Sheria kwa mujibu wa kifungu cha 79 cha Katiba; au
- (e) Kama Baraza la Wawakilishi limekataa kupitisha hoja ambayo ni ya msingi katika sera za Serikali na Rais anaona kwamba njia muafaka ya kulinda maslahi ya Taifa si kuvunja Baraza la Mawaziri au kuteua Waziri Kiongozi mpya bali ni kuitisha Uchaguzi Mkuu; au
- (f) Endapo, kutokana na uwiano wa uwakilishi wa Vyama vya Siasa katika Baraza la Wawakilishi, Rais anahisi kwamba hakuna uhalali kwa Serikali iliyopo kuendelea kuwapo na wala haiwezekani kuunda Serikali mpya.

Isipokuwa kwamba hataweza kulivunja Baraza chini ya masharti ya vijifungu (b) (c) (e) na (f) kama Spika amepokea taarifa rasmi inayopendekeza kuundwa kwa Kamati Maalum ya Uchunguzi kwa madhumuni ya kumuondoa Rais madarakani kwa mujibu wa kifungu cha 37 cha Katiba.

(3) Bila ya kuathiri masharti yoyote ya Katiba, Spika anaweza wakati wowote kuliitisha Baraza la Wawakilishi kwa jambo la dharura baada ya kupata ombi la Mjumbe wa Baraza na Spika akaridhika kwamba sababu zilizoelezwa katika ombi hilo ni za msingi na inafaa Baraza la Wawakilishi kuitishwa.

92.-(1) Maisha ya Baraza la Wawakilishi yataendelea kwa muda wa miaka mitano tangu tarehe ile ulipoitishwa Mkutano wake wa kwanza baada ya kuundwa, ila tu pale iwapo Baraza la Wawakilishi limevunjwa mapema kutokana na sababu mbali mbali zilizoelezwa katika Katiba hii.

Maisha ya
Baraza la
Wawakilishi

(2) Wakati wowote Tanzania itakapokuwa iko kwenye vita, Baraza la Wawakilishi laweza mara kwa mara kuongeza kipindi cha miaka mitano iliyoelezwa katika kijifungu (1) cha Kifungu hiki na si zaidi ya miezi sita kwa wakati mmoja.

SURA YA SITA

Sheria

Sehemu ya Kwanza-Mahkama Kuu

Kuundwa
kwa
Mahkama
Kuu

93.-(1) Kutakuwa na Mahkama Kuu ya Zanzibar ambayo itakuwa ndio Mahkama ya kumbukumbu na kuwa na mamlaka yote ya Kesi za Jinai na Hukukiya na nguvu nyengine zitazopewa kwa mujibu wa Katiba hii au Sheria nyengine yoyote.

(2) Majaji wa Mahkama Kuu watakuwa Jaji Mkuu na Majaji wengine, wasiopungua wawili watajulikana kama Majaji wa Mahkama Kuu.

(3) Mahkama Kuu itakuwa imekamilika kisheria licha ya kuwa na nafasi wazi ya kiti cha Jaji wa Mahkama hiyo.

(4) Kazi ya Jaji haitafutwa wakati yupo mtu aliyehusika na maradara ya kiti cha Jaji.

(5) Mahkama Kuu itakaa pahala popote ambapo Jaji Mkuu atakapoteua kwa ajili/hiyo.

Uteuzi wa
majaji wa
Mahkama
Kuu

94.-(1) Jaji Mkuu atateuliwa na Rais.

(2) Majaji wa Mahkama Kuu watateuliwa na Rais baada ya kushauriana na Tume ya uajiri ya Mahkama.

(3) Mtu hatoweza kuteuliwa kuwa Jaji wa Mahkama Kuu mpaka:

(a) awe na shahada ya Sheria ya Chuo Kikuu kinachotambuliwa au Chuo cha aina hiyo; na

(b) (i) awe au amewahi kuwa Jaji wa Mahkama zilizofanana na hii kwa Kesi zote za Jinai na Hukukia katika Tanzania au sehemu yoyote ya Jumuiya ya Madola au Mahkama yenye mamlaka ya Rufaa kutoka Mahkama hizo, au

(ii) awe ni Mwanasheria wa Zanzibar au Tanzania kwa kipindi kisichopungua miaka saba; au

(iii) awe na uzoefu wa (i) na (ii) kwa pamoja usiopungua miaka saba.

(4) Ikitokea kwamba kiti cha Jaji kitakuwa wazi au kwamba Jaji Mkuu atashindwa kutekeleza kazi zake kwa sababu yoyote, basi kazi hizo zitatekelezwa na Jaji mmoja wapo atakayeteuliwa na Rais wa Zanzibar kwa ajili hiyo kama Kaimu Jaji Mkuu na Jaji huyo atatekeleza kazi hizo mpaka atakapoteuliwa Jaji Mkuu mwingine na kushika madaraka ya kiti cha Jaji Mkuu au mpaka Jaji Mkuu mwenyewe ambae alikuwa hamudu kazi zake atakaporejea kazini.

(5) Ikiwa Jaji wa Mahkama Kuu ameteuliwa kuwa Kaimu Jaji Mkuu au kwa sababu nyengine yoyote ile hawezi kufanya kazi zake za Ujaji au ikiwa Jaji Mkuu atamshauri Rais kwamba kwa hali ilivyo Mahkama Kuu inahitajia Jaji mwingine, Rais akishauriana na Tume ya uajiri ya Mahkama, anaweza kumteua mtu yeyote kuwa Jaji wa Mahkama Kuu bila ya kujali umri ulioelezwa katika kifungu 95(1) cha Katiba hii.

(6) Mtu yeyote aliyeteuliwa chini ya kijifungu cha (5) kushikilia nafasi ya Jaji wa Mahkama Kuu, ataendelea bila kuathiri matakwa ya vijifungu (4) na (6) vya kifungu 95, kushika wadhifa huo hadi hapo uteuzi wake utapofutwa na Rais kutokana na ushauri wa Tume ya Uajiri ya Mahkama na ataendelea kushikilia wadhifa huo kwa muda utakuwa muafaka kwa kutoa hukumu au kufanya kitu chengine chochote kutokana na mambo ambayo yanefanyika mbele yake.

95.-(1) Bila ya kuathiri masharti ya kifungu hiki Jaji wa Mahkama Kuu ataendelea kushika wadhifa wake hadi kufikia umri wa miaka sitini na tano.

Muda wa
kushika
madaraka ya
Ujaji

(2) Licha ya kuwa Jaji anefika umri ulioainishwa katika kijifungu (1) hapo juu, Jaji wa Mahkama Kuu ataendelea katika wadhifa wake huo hata baada ya kufikia umri huo mpaka pale atapomaliza shughuli zote ambazo zilimfikia yeye kabla ya kutimiza umri huo.

(3) Jaji wa Mahkama Kuu ya Zanzibar aweza tu kuondolewa katika madaraka ya kazi ya Jaji kwa sababu ya kushindwa kutekeleza kazi zake (ama kutokana na sababu nyengine yoyote) au kwa sababu ya tabia mbaya, na hataweza kuondolewa kazini ila kwa mujibu wa masharti ya kifungu hiki.

(4) Jaji wa Mahkama Kuu ataondolewa kazini na Rais ikiwa suala la kuondolewa kwake limepelekwa kwa Tume iliyoundwa kwa madhumuni hayo chini ya kijifungu cha (5) cha kifungu hiki na Tume hiyo imependekeza kwa Rais kwamba Jaji huyo anafaa kuondolewa kutokana na kutomudu kazi zake au kutokana na tabia zake mbaya.

(5) Iwapo Rais anaona kwamba suala la kumuondoa Jaji Mkuu kazini linahitaji kuchunguzwa, au iwapo Jaji Mkuu atapelekwa kwa Rais kwamba suala la kumuondoa Jaji linahitaji kuchunguzwa:-

(a) Rais atateua Mwenyekiti na Wajumbe wawili ambao ni Majaji au watu waliopata kuwa Majaji wa Mahkama Kuu ya Zanzibar au ya Jamhuri ya Muungano au Mahkama ya Rufaa ya kesi za Mahkama hizo.

(b) Tume hiyo itachunguza shauri lote halafu itatoa taarifa kwa Rais wa Zanzibar kuhusu maelezo ya shauri lote na itaunshauri Rais wa Zanzibar kama huyo Jaji anayehusika aondolewe kazini kwa mujibu wa masharti ya kifungu hiki kwa sababu ya kushindwa kufanya kazi kutokana na maradhi au sababu nyengine yoyote au kwa sababu ya tabia mbaya.

(6) Ikiwa suala la kumuondoa Jaji kazini limepelekwa kwenye Tume kwa ajili ya uchunguzi kwa mujibu wa masharti ya kifungu hiki Rais akishauriana na Tume ya ujiri ya Mahkama kwa suala la Jaji wa Mahkama Kuu, au kwa pendekezo lake mwenyewe kwa suala la Jaji Mkuu, anaweza kumsimamisha kazi Jaji huyo anachusika na kusimamishwa kazi huko kunaweza wakati wote kutenguliwa kwa mpango ule ule ulioelezwa wakati wa kusimamishwa kazi na kwa vyc vyote vile uamuzi huo wa kusimamishwa kazi utakuwa hauna nguvu yc yote pale Tume itapopendekeza kwamba Jaji huyo asingestahili kuondolewa kazini.

Viapo kwa
Majaji wa
Mahkama
Kuu.

96. Jaji wa Mahkama Kuu hatoanza kazi zake mpaka kwanza alikapo cha uaminifu na kiapo chengine cho chote kitachowekwa na Sheria kwa ajili hiyo.

97. Itakuwa ni marufuku kwa Jaji wa Mahkama Kuu (pamoja na Jaji Mkuu), Mahakimu wa ngazi zote, Mrajis, Kaimu Mrajis, Naibu Mrajis na Msaidizi Mrajis na Makadhi wote (pamoja na Kadhi Mkuu) kujiunga na Chama chochote cha Siasa isipokuwa tu kwamba atakuwa na haki ya kupiga kura iliyotajwa katika kifugu cha 7 cha Katiba hii.

Uanachama katika Vyama vya Siasa

Sehemu ya Pili

Mahkama ya Rufaa

98. Kutakuwa na Mahkama ya Rufaa kwa Tanzania ambayo itakuwa Mahkama ya kumbukumbu ya kesi zote zinazopelekwa mbele yake kwa ajili ya rufaa na itakuwa na manlaka na uwezo kwa kesi hizo kulingana na masharti yote yatakayoelezwa katika sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi.

Kutanbulwa kwa Mahkama ya Rufaa.

99.-(1) Uteuzi wa Majaji wa Mahkama ya Rufaa, muda wa kushika madaraka yao, nguvu, manlaka na kazi zao zitakuwa kama zitavyoainishwa katika Sheria zinazohusiana na Mahkama ya Rufaa ya Tanzania.

Kazi na uwezo wa Mahkama ya Rufaa.

(2) Mahkama ya Rufaa haitakuwa na uwezo wa kusikiliza kesi zozote zinazohusiana na:-

(a) Tafsiri ya Katiba hii.

(b) mambo ya Kiislamu ambayo yameanzia katika Mahkama za kadhi.

(c) mambo mengine yo yote yaliyoainishwa katika Katiba hii au sheria nyengine yo yote iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi.

Sehemu ya Tatu

Mahkama Nyenginezo

100.-(1) Baraza la Wawakilishi linaweza kuanzisha Mahkama nyengine zilizo chini ya Mahkama Kuu na bila kuathiri masharti ya Katiba hii, Mahkama hizo zilizoainishwa zitakuwa na uwezo na madaraka ya aina ambayo yataainishwa katika Sheria.

Kuanzishwa kwa Mahkama nyengine.

(2) Mahkama Kuu itakuwa na mamlaka ya kuchunguza kesi ya aina ye yote ile, ama ya Jinai au Hukukia kutoka Mahkama za chini, na inaweza kutoa amri au maelekezo ya aina yo yote itayoona yanafaa kwa madhumuni ya kuona kwamba haki inafanyika ipasavyo.

Sehemu ya Nne

Utaratibu wa Kupeleka Hati na Kutekeleza Maagizo Yaliyomo Katika Hati zilizotolewa na Mahkama

Utekelezaji wa maagizo ya Mahkama utafanywa nchini Tanzania kote.

101.-(1) Hati zenye maagizo yaliyotolewa na Mahkama za Tanzania Bara na Mahkama za Zanzibar katika mashauri ya madai ya aina zote na mashauri ya jinai ya aina zote (pamoja na hati za kuamuru kukamatwa watu) zaweza kupelekwa mahali po pote nchini Tanzania na maagizo hayo yaweza kutekelezwa mahali po pote nchini Tanzania kwa kufuata masharti yafuatayo:-

- (a) iwapo Mahkama imetoa hati yenye maagizo yatakatotekelezwa mahali ambapo Mahkama hiyo haina mamlaka; basi hati hiyo itapelekwa huko na maagizo yaliyomo katika hati hiyo yatatekelezwa kwa mujibu wa utaratibu unaoatumika huko kwa ajili ya kupeleka hati au kutekeleza maagizo yaliyomo katika hati iliyotolewa na Mahkama yenye mamlaka huko ilikopelekwa hati; na
- (b) iwapo sheria inayotumika huko ilikopelekwa hati imeweka masharti kwamba hati zilizotolewa na Mahkama ya mahali pengine ni lazima ithibitishwe kwanza na Mahkama yenye mamlaka mahali hapo inapotumika Sheria hiyo basi kila hati iliyotolewa na Mahkama ya mahali pengine itabidi ithibitishwe kwanza kwa mujibu wa Sheria hiyo kabla maagizo yaliyomo katika hati hiyo hayajatekelezwa.

(2) Iwapo mtu amekamatwa mahali po pote nchini Tanzania kwa mujibu wa hati ya kuamuru kukamatwa kwake iliyotolewa na Mahkama ambayo haina mamlaka mahali hapo alipokamatwa mtu huyo, basi mtu atahesabiwa kuwa yuko chini ya ulinzi halali na anaweza kufikishwa mbele ya Mahkama iliyotoa hati hiyo, lakini masharti haya yaliyomo katika kifungu hiki itabidi yatumiwe bila kuathiri masharti ya Serikali inayotumika hapo mahali alipokamatwa mtu huyo.

(3) Masharti yaliyomo katika kifungu hiki hayatazuia Sheria kuweka utaratibu kwa ajili ya kupeleka nje ya Tanzania hati zilizotolewa na Mahkama za Tanzania Bara au Mahkama za Zanzibar.

Sehemu ya Tano

Tume ya kuajiri ya Mahkama

102.-(1) Kutakuwa na Tume ya kuajiri ya Mahkama ambayo itakuwa na Wajumbe wafuatao:-

Tume ya
kuajiri ya
Mahkama.

- (a) Jaji Mkuu kama Mwenyekiti;
- (b) Mwanasheria Mkuu akiwa ni Makamo Mwenyekiti;
- (c) Watu wawili ambao kwa wakati huo ni miongoni mwa Majaji wa Mahkama Kuu au Majaji wa Mahkama yote ya Rufaa na yenye mamlaka yake Zanzibar;
- (d) Mwenyekiti wa Tume ya Utumishi Serikalini; na
- (e) Mtu mwingine ye yote ambaye Rais ataona anafaa.

(2) Katika kutekeleza wajibu wake chini ya Katiba hii, Tume haitolazimika kuchukua amri au maelezo kwa mtu mwingine ye yote.

(3) Tume inaweza kufanya shughuli zake bila ya kujali nafasi iliyo wazi ya Mjumbe au kutohudhuria kwa Mjumbe ye yote, na shughuli zake hazitobatilika kwa Mjumbe ye yote, na shughuli zake hazitobatilika kwa sababu tu ya kuwepo au kujiingiza kikamilifu katika mjadala kwa mtu ambaye hahusiki.

Ila ijulikane tu kwamba uamuzi wote wa Tume hauna budi papatikane wingi wa kura za Wajumbe wote.

103.-(1) Uwezo wa kuwateua watu kushika nyadhifa ambazo kifungu hiki kinahusika (pamoja na uwezo wa kuwahakikisha uteuzi wao, uwezo wa kuchukua hatua za kinidhamu kwa watu wanaoshikilia nyadhifa hizo zitakuwa mikononi mwa Tume ya Uajiri ya Mahkama.

Uteuzi wa
Afisa wa
Mahkama.

(2) Tume ya Uajiri ya Mahkama inaweza kwa maandishi, kumuagiza mtu ye yote aliyomo katika Tume hiyo au Jaji wa Mahkama Kuu au mtu ye yote anayeshikilia dhamana zilizomo chini ya kifungu hiki

kufanya shughuli zake zilizopo katika kijifungu (1) cha kifungu hiki kwa masharti kama yatavyowekwa na Tume.

Ila tu pale ambapo shughuli hizo zinatakiwa ujuzi wa Kisheria hazitotekelezwa na mtu mwingine ila mmoja au zaidi ya Wajumbe wa Tume ya Uajiri ya Mahkama.

(3) Afisi ambazo kijifungu hiki kinahusika ni:-

- (a) Afisi ya Mrajis au Naibu Mrajis wa Mahkama-Kuu;
- (b) Afisi ya Hakimu na Hakimu wa Wilaya;
- (c) Afisi ya Hakimu wa Mahkama ye yote ya chini yenye mamlaka ya kesi za jinai;
- (d) Afisi ya kadhi;
- (e) Afisi nyengine zo zote za Mjumbe wa Mahkama au zinazohusiana na Mahkama kama itavyoainishwa na Baraza la Wawakilishi.

SURA YA SABA

Sehemu ya Kwanza Fedha

Masharti ya Fedha yahusuyo Serikali ya Mapinduzi Zanzibar

Mfuko Mkuu wa Hazina na fedha nyengine za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar.

104.- (1) Kutakuwa na Mfuko Mkuu wa hazina ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar ambao bila ya kuathiri sheria nyengine yoyote inayotumika, zitawekwa fedha zote zitakazopatikana kutokana na njia mbali mbali kwa ajili ya matumizi ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwa:-

- (a) kulipwa katika mfuko wa Serikali (mbali na ule mfuko wa Hazina) na ambao utawekwa kwa shughuli maalum, au
- (b) kwa kuwekwa na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar katika Mabanki mbali mbali ndani na nje ya nchi kwa madhumuni ya kulipa matumizi yo yote ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar.

Ila ijulikane tu kwamba fedha hizo hazitotolewa kutoka mfuko huo mpaka iwe utolewaji wa fedha hizo umekubaliwa na Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar au kwa sheria iliopitishwa na Baraza la Wawakilishi kwa madhumuni hayo.

105.-(1) Waziri anaehusika na fedha atatayarisha makadirio ya matumizi kwa ajili ya Serikali kwa mwaka unaofuatia na atayapeleka Baraza la Wawakilishi. Makadirio.

(2) Makadirio ya matumizi yataonesha matumizi mbali mbali yanayohitajika kisheria (kama yalivyotafsiriwa katika kijifungu (3) cha kifungu 106 na matumizi mengine ya kawaida ambayo yanahitajika kutolewa katika Mfuko wa Hazina.

106.-(1) Waziri anayehusika na mambo ya fedha atapeleka Baraza la Wawakilishi mapema iwezekanavyo, kila mwaka wa fedha unapoanza Muswada kwa ajili ya kuidhinisha matumizi ya Serikali ukiwa na kasma zinazohusika kwa shughuli mbali mbali zinazohitajika pamoja na jumla ya fedha zote zinazoombewa kwa matumizi hayo mbali na matumizi yanayohitajika kisheria kwa mwaka huo wa fedha. Ruhusa ya matumizi ya Mfuko Mkuu wa Hazina kwa Sheria ya matumizi ya fedha.

(2) Inapotokea:-

- (a) kwamba fedha zilizotumika au zinazotaka kutumika katika mwaka wowote wa fedha kwa madhumuni fulani ni zaidi ya fedha zilizoruhusiwa na Sheria ya Matumizi ya mwaka ule; au
- (b) kwamba fedha zilizotumika au zinazotaka kutumika (mbali ya matumizi yanayohitajika kisheria) kwa mwaka wo wote ule wa fedha kwa madhumuni yo yote yale na ambayo fedha hazikuidhinishwa katika Sheria ya Matumizi ya mwaka ule;

Maelezo ya matumizi ya ziada, au, kadri itavyokuwa Makadirio ya matumizi ya nyongeza yatawasilishwa kwenye Baraza la Wawakilishi kuyakubali hayo Makadirio ya Matumizi ya Nyongeza au Maelezo ya Matumizi ya Ziada, kutawasilishwa kwenye Baraza la Wawakilishi Muswada wa Sheria ya Matumizi ya Fedha za Serikali kwa ajili ya

kuidhinishwa matumizi ya fedha kutoka Mfuko Mkuu wa Hazina ya Serikali, na fedha hizo zitatumikiwa kulipia gharama za shughuli zinazohusika na Makadirio au Maelezo hayo.

(3) Kwa madhumuni ya kifungu hiki na vifungu vitavyoifuata "Matumizi yanayohitajika kisheria " maana yake ni:-

(a) matumizi yanayotoka katika Mfuko Mkuu wa Hazina au katika Mapato ya Taifa kwa masharti ya vifungu vya sheria nyengine yo yote inayotumika;

(b) riba juu ya deni la Taifa, fedha zinazowekwa akiba kwa ajili ya kulipa deni, na gharama zote ambazo zinaambatana na usinuanizi wa deni hilo.

Malipo ni kwa idhini ya hati maalum.

107.-(1) Hakuna malipo yatayofanywa kutoka Mfuko Mkuu wa Hazina ila kwa idhini ya Waziri anaehusika na fedha kwa kutoa waraka maalum kuhusu matumizi hayo.

(2) Bina ya kuathiri masharti ya kifungu 108 hakuna idhini itayotolewa ila kwa matumizi yaliyokubaliwa na Sheria ya Matumizi ya mwaka unaohusika au kwa maelezo ya ziada au kwa kadri itavyokuwa matumizi ya nyongeza yaliyoidhinishwa na Baraza la Wawakilishi kwa mujibu wa kifungu 106 (2) au kwa shughuli ambazo kisheria zinalipwa toka katika Mfuko Mkuu wa Hazina.

Matumizi ya Mfuko wa dharura.

108.-(1) Baraza la Wawakilishi linaweza kutunga sheria kwa kuanzisha mfuko wa Matumizi ya Dharura na kwa kumruhusu Waziri anaeshughulikia mambo ya fedha, ikiwa ataridhika kwamba kumekuwa na jambo la dharura na muhimu linalohitaji matumizi na ambalo hakuna njia nyengine ya kisheria ya kupata matumizi hayo, kutoa fedha katika Mfuko huo kwa ajili hiyo.

(2) Pale ambapo fedha zimetolewa katika Mfuko huo, Matumizi ya Nyongeza yatapelekwa Baraza la Wawakilishi kwa haraka inavyowezekana kwa madhumuni ya kuzirejesha fedha hizo zilizotumika.

Matumizi ya fedha kabla ya sheria kuanza.

109.-(1) Iwapo mwaka wa fedha wa Serikali umeanza na Sheria ya Matumizi ya Fedha ya Serikali inayohusika na mwaka huo haijaanza kutumika basi Rais wa Zanzibar anaweza kuidhinisha fedha itolewe kutoka Mfuko Mkuu wa Hazina ya Serikali kwa ajili ya kulipa gharama

za lazima za shughuli za Serikali, na fedha hizo zitatumika kwa kipindi kisichozidi miezi mitatu tangu mwanzo wa mwaka wa fedha au mpaka Sheria ya Matumizi ya Fedha za Serikali itakapoanza kutumika. Kutegemea ni lipi kati ya mambo hayo litakalotokea mapema zaidi.

(2) Kwa sharti ya kwamba uidhinishaji huo kwa kipindi hicho hautozidi robo ya fedha ambazo ziliombwa kutoka Mfuko Mkuu wa Hazina kama zilivyoidhinishwa na Baraza la Wawakilishi kwa kipindi cha mwaka wa fedha uliomalizika; lakini na vile kwa sharti ya kwamba fedha hizo kwa pamoja zitaingizwa katika vifungu vinavyohusika katika Sheria ya Matumizi ya Fedha inayofuata.

110.-(1) Deni la Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar litadhaminiwa na Mfuko Mkuu wa Hazina ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar.

Deni la
Serikali ya
Mapinduzi
ya Zanzibar.

(2) Kwa madhumuni ya ufafanuzi wa kifungu hiki, deni la Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar maana yake ni deni lenyewe na pia faida inayolipwa juu ya deni hilo, fedha zinazowekwa akiba kwa ajili ya kulipa deni pole pole na gharama zile zinazoambatana na usinamizi wa deni hilo.

111.-(1) Watumishi wa Serikali wanaohusika na masharti ya kifungu hiki watalipwa mshahara na posho kama itavyoelezwa na Sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi.

Malipo ya
baadhi ya
maafisa.

(2) Mishahara na marupurupu kwa watu wanaoshika nyadhifa zinazohusiana na kifungu hiki pamoja na malipo ya uzeeni na kitnua mngongo italipwa kutoka Mfuko Mkuu wa Hazina.

(3) Mishahara inayolipwa kwa watu wa aina hii (mbali na posho ambalo linazingatiwa katika pencheni) hautohadilishwa kwa madhumuni ya kumkandamiza baada ya kuteuliwa kwake.

(4) Inapokuwa mshahara wa mtu au masharti mengine ya utumishi yanategemea na kuchagua kwake, mshahara au masharti ambayo kwa madhumuni ya kijifungu cha (3) yatajaaliwa ni kwa manufaa yake zaidi kulikoni mshahara au masharti mengine aliyoyawacha.

(5) Kifungu hiki kinawahusu Waziri Kiongozi, Jaji Mkuu Majaji wa Mahkama Kuu, Majaji wa Mahkama ya Rufaa, Wajumbe wa Tume ya Utumishi Serikalini, Mwanasheria Mkuu na Mdhhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali.

Mdhibiti na
Mkaguzi
Mkuu wa
Hesabu za
Serikali.

112.-(1) Kutakuwa na Mdhibiti na Mkaguzi wa Hesabu za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar atakaeteuliwa na Rais.

(2) Mtu hatoweza kuchaguliwa kuwa Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali mpaka awe na sifa zifuatazo:-

- (a) Shahada ya Chuo Kikuu inayotambulika inayohusiana na mambo ya Uchunguzi wa Hesabu; au
- (b) Shahada nyenginezo za diploma za uchunguzi wa hesabu; na
- (c) Mafunzo yanayohusiana na mambo hayo ambayo yamepatikana baada ya kupata moja kati ya shahada yote iliyoinishwa katika kijifungu cha (2) (a) cha kifungu hiki na kwamba amefanya kazi katika shughuli hizo kwa muda usiopungua miaka mitano.

(3) Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu atakuwa na jukumu juu ya mambo yafuatayo:-

- (a) kuhakikisha kwamba fedha zote zinazokusudiwa kutolewa kutoka Mfuko Mkuu wa hazina ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar matumizi yake yameidhinishwa kisheria na iwapo atatosheka kwamba masharti hayo yatatekelezwa ipasavyo, basi ataidhinisha fedha hizo zitolewe;
- (b) kuhakikisha kwamba fedha zote ambazo matumizi yake yameidhinishwa yanatokana na fedha zilizomo katika Mfuko Mkuu wa Hazina ya Serikali ya Mapinduzi au fedha ambazo matumizi yake yameidhinishwa na Sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi, na ambazo zimetumika kwaajili ya shughuli zilizohusika na matumizi ya fedha hizo na kwamba matumizi hayo yamefanywa kwa kufuata idhini iliyotolewa kuhusu matumizi hayo; na
- (c) angalau mara moja kila mwaka kufanya ukaguzi na kutoa taarifa juu ya ukaguzi wa hesabu za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar, hesabu zinazosimamiwa na watumishi wote wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar, hesabu za

Mahkama zote za Zanzibar, hesabu za Tume au vyombo vyengine vilivyoainishwa na Katiba hii na hesabu zote zinazohusika na Baraza la Wawakilishi.

(4) Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu na kila mtumishi wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar aliyeruhusiwa na Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu atakuwa na haki ya kuchunguza vitabu kumbukumbu, hati za maelezo, taarifa na hati nyenginezo zote zinazohusika na hesabu za aina yo yote iliyotajwa katika kifungu (3) cha Kifungu hiki.

(5) Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu atawasilisha kwa Rais kila taarifa atakayotoa kwa mujibu wa masharti ya kifungu (3) (c) ya kifungu hiki. Baada ya kupokea taarifa hiyo Rais atawaagiza watu wanaohusika wawasilishe taarifa hiyo kwenye kikao cha kwanza cha Baraza la Wawakilishi kitachofanyika baada ya Rais kupokea taarifa hiyo na itabidi iwasilishwe katika kikao hicho kabla ya kupita siku salita tangu siku ile kilipoanza kikao hicho. Iwapo Rais hatachukua hatua za kuwasilisha taarifa hiyo kwenye Baraza la Wawakilishi, basi Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu atawasilisha taarifa hiyo kwa Spika wa Baraza la Wawakilishi au Naibu Spika ambae atawasilisha taarifa hiyo kwenye Baraza la Wawakilishi.

(6) Mdhibiti na Mkaguzi wa Hesabu atakuwa pia na jukumu la kutekeleza kazi za shughuli nyingine, na atakuwa na madaraka mengine ya namna mbali mbali, kama itakavyoelezwa na sheria, kuhusu hesabu za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar au hesabu ya Mashirika na Makampuni ya Umma ya Zanzibar.

(7) Katika kutekeleza madaraka yake kwa mujibu wa masharti ya kifungu (3), (4) na (5) ya kifungu hiki, Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa hesabu hatalazimika kufuata amri au maagizo ya mtu mwingine ye yote au Idara yo yote ya Serikali, lakini maelezo haya ya kifungu hiki hayatazuia Mahkama nayo kutumia madaraka yake kwa ajili ya kuchunguza kama Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu ameteteleza madaraka yake kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii au siyo.

(8) Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali hatoanza kazi yake ila kwanza ale Kiapo cha Uaminifu na kiapo chengine cho chote kitachowekwa na Baraza la Wawakilishi kwa ajili ya utendaji wake wa kazi.

Kumuondoa
kazini
Mdhibiti na
Mkaguzi
Mkuu wa
Hesabu.

113.-(1) Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu anaweza tu kuondolewa katika madaraka ya kazi yake kwa sababu ya kushindwa kutekeleza kazi zake (ama kutokana na maradhi au sababu nyengine yoyote) au kwa sababu ya tabia mbaya, na hataweza kuondolewa kazini ila kwa mujibu wa masharti ya kijifungu (3) cha kifungu hiki, vinginevyo ataendelea na kazi hiyo hadi kutimiza umri wa kuacha kazi kwa mujibu wa sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi.

(2) Iwapo suala la kumwondoa kazini Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu kwa mujibu wa masharti ya kifungu hiki linahitaji kuchunguzwa, basi utaratibu ufuatao ndio utakaotumika:-

(a) Rais atateua Tume maalum ambayo itakuwa na Mwenyekiti na Wajumbe wengine wasiopungua wawili;

(b) Tume hiyo itachunguza shauri lote halafu itatua taarifa kwa Rais kuhusu maelezo ya shauri lote pamoja na ushauri wao kama huyo Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu aondolewe kazini kwa mujibu wa masharti ya kifungu hiki kwa sababu ya kushindwa kufanya kazi kutokana na maradhi au sababu nyengine yoyote au kwa sababu ya tabia mbaya.

(3) Ikiwa Tume iliyoteuliwa kwa mujibu wa masharti ya kijifungu (2) itamshauri Rais kwamba huyo Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu aondolewe kazini kwa sababu ya kushindwa kufanya kazi kutokana na maradhi au sababu nyengine yoyote au kwa sababu ya tabia mbaya, basi Rais atamuondoa kazini.

(4) Iwapo Tume itamshauri Rais kwamba huyo Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu asiondolewe kazini basi Rais anaweza kukubali au kukataa mapendekezo hayo na hapo Rais atatumia busara zake.

(5) Mtu ambaye ni Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu au aliyepata kuwa Mdhibiti na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu hawezi kuteuliwa kushika au kushikilia madaraka ya kazi nyengine yoyote katika utumishi wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar.

Sehemu ya Pili

Masharti ya Fedha yahasuyo Mambo ya Muungano

114. Fedha zote ambazo ni sehemu ya mchango wa Muungano na ambazo Serikali ya Mapinduzi Zanzibar zinawajibika kulipa zitakuwa na gharama itakayotoka Mfuko Mkuu wa Hazina. Mchango wa Muungano.

115. Hakuna fedha itayotumiwa katika sehemu hii hadi:-

Uwezo
wakutumia
kasma.

(a) Tume ya pamoja ya fedha inayohusu mambo ya Muungano kama ilivyoanzishwa na Katiba ya Muungano imechambua mapato na matumizi ya shughuli za Muungano na kutoa mapendekezo yake kwa vyombo vinavyohusika juu ya mgawanyo wa matumizi hayo; na

(b) Serikali ya Mapinduzi Zanzibar kuyakubali mapendekezo hayo na mgawanyo wake.

SURA YA NANE

Tume ya Utumishi Serikalini

116.-(1) Kutakuwa na Tume ya Utumishi ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar itayokuwa na Mwenyekiti, Makamo Mwenyekiti na wajumbe wengine watano. Tume ya Utumishi.

(2) Mwenyekiti na Wajumbe wa Tume watateuliwa na Rais.

117.-(1) Mtuhatowezakuwa Mjumbe wa Tume ya Utumishi Serikalini kiwa:- Uteuzi na kumalizika kwa ujumbe wa jumbe.

- (a) ni Waziri au ni Mjumbe wa Baraza la Mapinduzi;
- (b) ni Naibu Waziri; au
- (c) ni Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi
- (d) ni mfanyakazi Serikalini.

(2) Kiti cha Mjumbe wa Tume kitakuwa wazi:-

- (a) baada ya kumalizika miaka mitatu kuanzia siku alioteuliwa; au

- (b) ikiwa kumetokea jambo lo lote ambalo kama mtu anashikilia kiti kimoja wapo si Mjumbe basi asingelifaa kuwa Mjumbe wa Tume.

Ila ijulikane kwamba Mjumbe huyo anaweza kuteuliwa tena kwa kipindi chengine cha miaka mitatu na si zaidi.

(3) Mjumbe wa Tume anaweza kuondolewa katika kiti chake kutokana na kutokumudu kwake kazi alizokabidhiwa (ama kwa ajili ya maradhi ya mwili au akili au kwa sababu nyengine yo yote ile) au kwa utovu wa nidhamu, na hatoweza kuondolewa ila kwa kufuata masharti ya kifungu hiki.

(4) Mjumbe wa Tume ataondolewa kwenye madaraka yake na Rais ikiwa suala la kuondolewa kwake kwenye madaraka limepelekwa kwa Tume hiyo imependekeza kwa Rais kwamba mjumbe huyo angefaa aondolewe kutokana na kutomudu kazi zake kama ilivyoelezwa hapo juu.

(5) Ikiwa Rais atahisi kwamba suala la kumuondoa Mjumbe wa Tume lingefaa kuchunguzwa basi:-

(a) Rais atateua Tume Maalum itayokuwa na Mwenyekiti na Wajumbe wasiopungua wawili kutokana na watu wanaoshikilia au waliowahi kushika wadhifa wa Jaji wa Mahkama zenye mamlaka kusikiliza kesi za aina zote Tanzania, au Jaji wa Mahkama ya Rufaa yenye mamlaka ya rufaa kutoka Mahkama hizo; na

(b) Tume itachunguza suala hilo na itapendekeza kwa Rais kama mjumbe huyo anafaa aondolewe au la.

(6) Ikiwa Suala la kumwondoa mjumbe limepelekwa kwa Tume Maalum kwa kuchunguzwa, Rais anaweza kumsimamisha kazi Mjumbe huyo na kusimamishwa huko kunaweza wakati wo wote kukatenguliwa na Rais, na kwa hali yoyote hakutakuwa na taathira yo yote ikiwa Tume hiyo imependekeza kwamba mjumbe huyo asiondolewe kwenye madaraka yake.

(7) Ikiwa kiti cha Mwenyekiti wa Tume kiwazi, au iwapo Mwenyekiti, kutokana na sababu yo yote ile hawezi kutekeleza kazi

zake, basi hadi hapo mtu atakaeteuliwa kushika na kuwa ameshaanza kushika kazi za Mwenyekiti, au hadi hapo Mwenyekiti atapomudu kufanya kazi zake kwa kadri itavyokuwa, Naibu Mwenyekiti, au ikiwa kiti cha Naibu Mwenyekiti kiwazi, au ikiwa Naibu Mwenyekiti kwa sababu zozote zile hawezi kutekeleza kazi za Mwenyekiti, Mjumbe mwingine yo yote atayeteuliwa na Rais; atashikilia madaraka ya Mwenyekiti, na Naibu Mwenyekiti au mjumbe mwingine ataendelea kushikilia madaraka hayo bila ya kuathiri masharti ya vijifungu vya (2), (4) na (5), kwa kadri itavyokuwa, hadi hapo Mwenyekiti ataporejea katika kazi zake hizo.

(8) Ikiwa kiti cha Mjumbe wa Tume mbali na kile cha Mwenyekiti kiwazi, au ikiwa Mjumbe huyo anashikilia nafasi ya Mwenyekiti chini ya kijifungu cha (7) au kwa sababu nyengine yo yote hawezi kumudu kazi zake, Rais anaweza kumteua mtu anaefaa kushikilia nafasi ya Mjumbe huyo na mtu huyo aliyeteuliwa ataendelea na kazi hiyo bila ya kuathiri masharti ya vijifungu (2), (4) na (5) hadi hapo Mjumbe mwenyewe ataporejea katika kazi zake.

(9) Bila ya kuathiri masharti ya Katiba hii, Tume katika kutekeleza majukumu yake haitowajibika kuchukua amri au maelezo ya mtu ye yote yule.

(10) Tume, kwa kuzingatia kanuni zake, inaweza kufanya kazi licha ya kutokuhudhuria au kuwepo wazi kwa kiti cha mjumbe, na shughuli zake hazitobatilishwa kwa sababu ya kuwepo mtu mwingine asiye husika.

Isipokuwa kwamba uamuzi wowote ule wa Tume itabidi upate wingi wa kura zisizopungua theluthi mbili ya wajumbe wote.

118.-(1) Bila ya kuathiri masharti ya Katiba hii, uwezo wa kuteua watu kushika nafasi za kazi Serikalini (pamoja na uwezo wa kuwahakikisha kazini mwao), uwezo wa kutoa adhabu kwa watovu wa nidhamu katika nyadhifa hizo na uwezo wa kuwaondoa katika madaraka hayo utakuwa katika Tume ya Uajiri ya Zanzibar.

Uteuzi wa
Wafanyakazi
wa Serikali

(2) Bila ya kuathiri masharti ya kifungu hicho pamoja na kijifungu cha (9) cha kifungu 117 sheria inaweza kutungwa na Baraza la Wawakilishi kuweka utaratibu wa kufanya kazi za Tume chini ya kifungu na mambo mengine yote yanayohusiana na shughuli hizo.

(3) Hakuna mtu atayeteuliwa chini ya kifungu hiki kwa kufanya kazi yo yote katika Afisi ya Rais bila ya kupata kibali cha Afisi zifuatazo:—

- (a) Afisi ya Wawakilishi Wakuu wa Zanzibar katika nchi nyengine yo yote, na
- (b) Afisi yo yote katika shughuli za Serikalini ambazo uteuzi wake umeelezewa kisheria.

SURA YA TISA

Tume ya Uchaguzi

Tume ya
Uchaguzi.

119.-(1) Kutakuwa na Tume ya Uchaguzi ya Zanzibar ambayo itakuwa na wajumbe wafuatao watakoteuliwa na Rais:—

- (a) Mwenyekiti ambae atakuwa na sifa za kuchaguliwa katika nafasi hiyo kana Rais atavyoona inafaa.
- (b) ./ajumbe wengine watakaotajwa na sheria itayotungwa na Baraza la Wawakilishi.

(2) Tume itateuwa Makamo Mwenyekiti kutoka miongoni mwa Wajumbe wake.

(3) Watu wafuatao hawataweza kuteuliwa kuwa wajumbe wa Tume ya Uchaguzi yaani:—

- (a) Waziri au Naibu Waziri;
- (b) Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi au ikiwa ni miongoni mwa majeshi ya Tanzania au ana wadhifa wowote ambao kisheria haruhusiki kuwa mjumbe wa Tume;
- (c) Mbunge au mtu mwingine mwenye madaraka ya aina yoyote yaliyotajwa na sheria iliyotungwa na Bunge kwa mujibu wa masharti ya aya ya (9) ya ibara ndogo ya (2) ya kifungu cha 67 cha Katiba ya Muungano;
- (d) Kiongozi wa Chama cho chote cha Siasa.

(4) Bila ya kuathiri masharti mengine ya kifungu hiki, mjumbe wa Tume ya Uchaguzi atasita kuwa mjumbe litokeapo lolote kati ya mambo yafuatayo:-

(a) Ukimalizika muda wa miaka mitano tangu alipoteuliwa; au

(b) ikiwa litatokea jumbo lolote ambalo, kama asingekuwa mjumbe wa Tume, lingelinfanya asiweze kuteuliwa kuwa mjumbe wa Tume ya Uchaguzi.

(5) Rais anaweza tu kumuondoa katika madaraka Mjumbe wa Tume ya Uchaguzi kwa sababu ya kushindwa kutekeleza kazi zake, ama kutokana na maradhi au sababu nyingine yo yote, au kwa sababu ya tabia mbaya au kupoteza sifa za kuwa mjumbe.

(6) Mjumbe wa Tume ataondolewa kwenye madaraka yake na Rais ikiwa suala la kuondolewa kwake kwenye madaraka limepelekwa kwa Tume Maalum iliyoundwa kwa ajili hiyo chini ya kifungu cha 7 na Tume hiyo inependekeza kwa Rais kwamba mjumbe huyo angefaa aondolewe kutokana na kutomudu kazi zake kama ilivyoelezwa hapo juu.

(7) Ikiwa Rais atabisi kwamba suala la kumuondoa Mjumbe wa Tume lingefaa kuchunguzwa, basi:-

(a) Rais atateua Tume Maalum itayokuwa na Mwenyekiti na Wajumbe wasiopungua wawili kutokana na watu wanaoshikilia au waliowahi kushika wadhifa wa Jaji wa Mahkama zenye mamlaka ya kusikiliza kesi za aina zote Tanzania, au Jaji wa Mahkama ya Ruffaa yenye mamlaka ya ruffaa kutoka Mahkama hizi; na

(b) Tume itachunguza suala hilo na itapendekeza kwa Rais kama mjumbe huyo angefaa aondolewe au la.

(8) Ikiwa suala la kumuondoa Mjumbe limepelekwa kwa Tume Maalum kwa kuchunguzwa, Rais anaweza kumsimamisha kazi mjumbe huyo na kumsimamisha huko kunaweza wakati wowote kukatenguliwa na Rais, na kwa hali yo yote hakutokuwa na taathira yo yote ikiwa Tume hiyo inependekeza kwamba mjumbe huyo asiondolewe kwenye madaraka yake.

(9) Kwa madhumuni ya utekelezaji bora wa majukumu yake, Tume ya Uchaguzi itakuwa ni Idara inayojitegemea na mtendaji mkuu wake atakuwa ni Mkurugenzi wa uchaguzi ambaye atateuliwa na kufanya kazi kwa mujibu wa masharti ya sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi.

(10) Tume ya Uchaguzi inaweza kutekeleza shughuli zake bila kujali kwamba kuna nafasi miongoni mwa viti vya wajumbe au kwamba Mjumbe mmoja wapo hayupo, lakini kila uamuzi wa Tume ni lazima uungwe mkono na wajumbe walio wengi kati ya wajumbe wote wa Tume.

(11) Baraza la Wawakilishi linaweza kutunga sheria kwa ajili ya kuweka masharti ya kuweka utaratibu wa kuwateua wajumbe wa kusimamia uchaguzi wa Rais, Wajumbe wa Baraza la Wawakilishi na Madiwani na bila ya kuathiri masharti ya sheria kama hiyo au maagizo ya Tume ya Uchaguzi, madaraka ya Tume ya Uchaguzi ya kusimamia uchaguzi yanaweza kutekelezwa na Wajumbe hao.

(12) Katika kutekeleza madaraka yake kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii, Tume ya Uchaguzi haitalazimika kufuata amri au maagizo ya mtu yoyote au Idara yoyote ya Serikali, au maoni ya chama cha siasa.

(13) Hakuna Mahkama yoyote itakayokuwa na mamlaka ya kuchunguza jambo lolote lililotendwa na Tume ya Uchaguzi katika kutekeleza madaraka yake kwa mujibu wa masharti ya katiba hii.

(14) Katika utekelezaji wa madaraka yake kwa mujibu wa Katiba hii, Tume ya Uchaguzi ya Zanzibar itashauriana mara kwa mara na Tume ya Uchaguzi ya Jamhuri ya Muungano.

Majimbo

- 120.-(1) Bila ya kuathiri masharti ya kifungu hiki, Zanzibar inaweza kugaiwa katika majimbo ya uchaguzi yenye majina na mipaka kama yatakavyoelezwa na Tume.

(2) Baraza la Wawakilishi linaweza kuweka kisheria, idadi ndogo kabisa ya majimbo ya uchaguzi yasiopungua 40 na idadi kubwa kabisa ya majimbo yasiozidi 55.

(3) Majimbo yote yatakuwa karibuni na wakazi sawa sawa kama itakavyoonekana na Tume, lakini Tume inaweza kuiepuka shuruti hii kwa kiwango kile kinachofikiria kuwa inafaa kwa ajili ya kuzingatia:-

- (a) Idadi ya watu na zaidi katika kuhakikisha uwakilishi unaofaa katika miji mikubwa na miji ya mashamba yenye idadi ndogo ya watu;
- (b) ukuaji wa idadi ya watu;
- (c) njia za usafiri;
- (d) mipaka ya sehemu ya utawala, na kwa madhumuni ya kifungu hiki idadi ya wakaazi wa sehemu yo yote ya Zanzibar itahakikishwa na ripoti ya kuhesabu watu ya karibuni sana ambayo imefanýwa kwa mujibu wa Sheria.

(4) Katika kipindi cha miaka 8 hadi 10 au wakati wo wote Baraza la Wawakilishi litakapoamuru kufanywa hivyo Tume itachunguza idadi ya mipaka na majina ya majimbo hayo kwa kiwango kile ambacho inahisi ni wajibu kuangaliwa upya; na inaweza kwa kutoa tangazo, kubadili idadi, mipaka na majina ya majimbo hayo.

(5) Iwapo hesabu ya idadi ya watu imeshafanywa kwa mujibu wa sheria, au iwapo mabadiliko yamefanywa katika mipaka ya sehemu yo yote ya utawala, Tume inaweza ikachunguza suala hilo na kuweka mabadiliko hayo katika kiwango kile ambacho Tume inaweza ikachunguza suala hilo na kuweka mabadiliko hayo katika kiwango kile ambacho Tume inahisi ingefaa kufanyiwa mabadiliko hayo.

(6) Amri yo yote iliyofanywa na Tume chini ya kifungu hiki itatangazwa katika Gazeti na itanza kutumika tarehe ambayo itaainishwa katika Gazeti hilo.

SURA YA KUMI

Idara Maalum

121.-(1) Kutakuwa na Idara Maalum za Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar ambazo kazi zake na shughuli zake zitakuwa kama Idara Maalum zitavyoainishwa katika sheria zinazohusika.

(2) Idara Maalum zilizoainishwa katika kijifungu (1) hapa juu ni:-

- (a) Jeshi la Kujenga Uchumi (kwa ufupi J.K.U);

(b) Kikosi Maalum cha Kuzuia Magendo (kwa kifupi KMKM)

(c) Chuo cha Mafunzo (cha wahalifu)

(3) Rais wa Zanzibar anaweza, ikiwa ataona inafaa kuanzisha Idara nyengine yo yote kuwa Idara Maalum.

(4) Mtu yeyote aliye katika utumishi wa vikosi vya SMZ haruhusiwi kujishughulisha na mambo ya siasa. Isipokuwa kupiga kura katika uchaguzi wowote kulingana na masharti ya kifungu cha 7 cha Katiba.

Tume ya
ujuzi ya Idara
Maalum.

122. Kutakuwa na Tume ya Uajuzi ya Idara Maalum ambayo uwezo wake, nguvu zake, kazi zake na Kanuni za mwenendo wake zitakuwa kama zitavyoainishwa katika Sheria itakayotungwa na Baraza la Wawakilishi kwa ajili hiyo.

Uwezo wa
Rais katika
Idara Maalum

123.-(1) Rais atakuwa Kamanda Mkuu wa Idara Maalum na atakuwa na uwezo wa kufanya cho chote kile anachohisi, kwa maslahi ya Taifa, kinafaa.

(2) Uwezo wa Rais chini kijifungu (1) unaingiza uwezo wa kutoa amari ya kufanya shughuli yo yote inayohusiana na Idara hiyo kwa manufaa ya Taifa.

SURA YA KUMI NA MOJA

Mamlaka ya Baadhi ya Vyombo vya Muungano

Mahkama ya
Katiba, Tume
ya Kudumu ya
Uchaguzi, na
Tume ya Taifa
ya Uchaguzi
Kutumika
Zanzibar.

124.-(1) Vyombo vilivyoainishwa chini ya kijifungu (2), cha kifungu hichi na kana vilivyoanzishwa kwa mujibu wa vifungu vya Katiba ya Muungano, vitakuwa na mamlaka ya kutekeleza shughuli zake Zanzibar kwa mujibu wa utaratibu uliowekwa katika Katiba ya Muungano na Sheria yo yote nyengine iliyoundwa na ama Bunge au Baraza la Wawakilishi kwa ajili hiyo.

(2) Vyombo vyenyewe vilivyotajwa katika kijifungu (1) ni:-

- (a) Mahkama ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano;
- (b) Tume ya Kudumu ya Uchunguzi;
- (c) Tume ya Taifa ya Uchunguzi ya Jamhuri ya Muungano.

(3) Kwa madhumuni ya kifungu hiki, vyombo vilivyoainishwa katika kijifungu cha (2) vitahesabika kama ni vyombo vya Serikali ya Mapinduzi katika shughuli zake hapa Zanzibar.

SURA YA KUMI NA MBILI

Vyombo Vyengine vya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar

Sehemu ya Kwanza

Tume ya Mipango

125.-(1) Kutakuwa na Tume ya Mipango ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar ambayo ndio chombo cha juu chenye uwezo wa kupanga na kusimamia utekelezaji wa maendeleo ya kiuchumi na mipango ya huduma za jamii katika Zanzibar. Tume ya Mipango.

(2) Taratibu za utekelezaji wa kazi na majukumu ya Tume ya Mipango pamoja na wajumbe wa Tume utakuwa kama itavyoelezwa katika sheria itayotungwa na Baraza la Wawakilishi.

126. Wajumbe wa Tume ya Mipango na utaratibu wa Mikutano utakuwa kwa mujibu wa sheria itakayotungwa na Baraza la Wawakilishi la Zanzibar. Wajumbe wa Tume.

127. Kutakuwa na Katibu wa Tume ya Mipango ambae atateuliwa na Rais. Katibu wa Tume ya Mipango.

Sehemu ya Pili

Serikali za Mitaa

128.-(1) Kutakuwa na Serikali za Mitaa kwa kila Mkoa, Wilaya na Eneo kwa ajili ya Mkoa huo au Wilaya hiyo au Eneo hilo kwa kadiri itavyokuwa. Serikali za mitaa.

(2) Uteuzi wa Wajumbe madaraka na kazi za kila Serikali ya Mtaa zitakuwa kama zitavyoainishwa na sheria iliotungwa na Baraza la Wawakilishi.

SURA YA KUMI NA TATU

Mambo ya Jumla

Kujiuzulu.

129.-(1) Bila ya kuathiri masharti ya kifungu hiki, mtu ye yote ambae ametajwa, amechaguliwa au ameteuliwa kushika wadhifa wo wote ule ulioainishwa na Katiba hii, anaweza kujiuzulu kutoka katika wadhifa huo kwa maandishi ya mkono wake akiyapeleka kwa mtu aliyemtaja, aliyemchagua au alimteua.

(2) Mtu aliyetoa taarifa ya kujiuzulu kwa mujibu wa masharti ya kifungu kidogo (1) cha kifungu hiki, atahesabiwa kuwa amejuzulu tangu siku ile ambayo taarifa yake ya kujiuzulu itakapopokelewa na mtu ye yote aliyeruhusiwa kupokea taarifa hiyo na mtu anaehusika na kikao kinachohusika, lakini kama taarifa hiyo ya kujiuzulu imeeleza kwamba atajiuzulu siku za baadae mtu huyo atahesabiwa kuwa amejuzulu tangu siku hiyo nyingine ya baadae.

(3) Taarifa ya kujiuzulu kwa Rais itapelekwa kwa Jaji Mkuu ambaye ataiwasilisha kwa Mwenyekiti wa Tume ya Uchaguzi ya Zanzibar.

(4) Taarifa ya kujiuzulu kwa Waziri Kiongozi itapelekwa kwa Rais.

(5) Taarifa ya kujiuzulu kwa Spika, au Naibu Spika, wa Baraza la Wawakilishi itapelekwa kwa Baraza la Wawakilishi.

(6) Taarifa ya kujiuzulu kwa Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi au kutoka kwa Mwenyekiti na Mjumbe wa Kamati ya Baraza la Wawakilishi itapelekwa kwa Spika wa Baraza la Wawakilishi.

Uteuzi mpya
na kuarifiwa
kwa
kuachishwa
kazi

130.-(1) Iwapo mtu ye yote mwenye dhamana ya kazi ye yote iliyoanzishwa na Katiba hii amejuzulu, basi ikiwa anazo sifa zote zinazohitajika na kwa kila hali anastahili, anaweza kuteuliwa au kuchaguliwa tena kushika madaraka ya kazi hiyo kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii.

(2) Iwapo mtu ameachishwa kazi au amesimamishwa kazi itabidi chombo hicho au mtu huyo aliemuachisha au aliemsimamisha kazi amueleze kwa maandishi kwamba amemuachisha au amemsimamisha kazi.

131.-(1) Kwa madhumuni ya ufafanuzi wa masharti ya Katiba hii kuhusu utaratibu wa kukabidhi madaraka ya kazi katika utumishi wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar, ifahamike kuwa mtu ye yote mwenye mamlaka kwa mujibu wa Katiba hii, ya kumteua au kumchagua mtu mwingine kushika madaraka ya kazi fulani anao pia uwezo wa kumteua au kumchagua Naibu au mtu ambaye atashika kwa muda na kutekeleza madaraka ya kazi hiyo.

Maelezo kuhusu utaratibu wa kukabidhi madaraka ya kazi katika Utumishi wa Serikali.

132.-(1) Hakuna sheria yo yote itakayopitishwa na Bunge la Muungano ambayo itatumika Zanzibar mpaka sheria hiyo iwe ni kwa ajili ya mambo ya Muungano tu na ipitishwe kulingana na maelekezo yaliyo chini ya kifungu vya Katiba ya Jamhuri ya Muungano.

Sheria za Muungano.

(2) Sheria kama hiyo lazima ipelekwe mbele ya Baraza la Wawakilishi na Waziri anayehusika.

(3) Pale sheria ndogo inapoundwa kwa mujibu wa uwezo uliowekwa chini ya kifungu cha (1) na (2) cha sheria hii itatumika tu pale itakapotimiza shuruti zote zilizowekwa kwa matumizi ya Sheria Mama kama ilivyoainishwa katika kifungu hiki.

133.-(1) Hakuna kodi ya aina yo yote itakayotozwa isipokuwa kwa mujibu wa sheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi au kwa utaratibu uliowekwa kisheria na uliotiliwa nguvu ya kisheria iliyotungwa na Baraza la Wawakilishi.

Masharti ya kutoza kodi.

(2) Masharti yaliyomo katika kifungu (1) cha kifungu hichi hayatalizuita Bunge kutumia mamlaka yake ya kutoza kodi ya aina yo yote inayohusiana na mambo ya Muungano kwa mujibu wa madaraka ya Bunge hilo; Kwa kujua kwamba mashauriano baina ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar na Serikali ya Jamhuri ya Muungano yamefanywa na kukubalika sehemu zote mbili kabla kupitishwa sheria.

134.-(1) Katika Katiba hii, ila iwapo maelezo yanahitaji vyenginevyo.

“Baraza la Mapinduzi” linajumuisha na Baraza la Mawaziri;
 “Chama” ina maana ya chama cha Siasa kilichosajiliwa rasmi
 chini ya sheria ya vyama vya siasa ya 1992;
 “Kiapo” kinajumukisha na uthibitisho;

“Kiapo cha uaminifu” ina maana ya kiapo chochote cha uaminifu
 kama kitavyoainishwa na Baraza la Wawakilishi;

“Mfanyakazi wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar” maana yake
 ni mtu anaefanyakazi au anaeshikilia wadhifa wa kazi katika
 utumishi wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar pamoja na
 mashirika yake;

“Mwaka wa fedha” maana yake ni kipindi cha miezi 12
 kinachomalizikia tarehe 30 Juni ya mwaka wowote au kwa
 siku nyingine yoyote kama Baraza la Wawakilishi litavyoainisha
 kwenye sheria;

“Rais” ina maana ya Rais wa Zanzibar na Mwenyekiti wa Baraza
 la Mapinduzi;

“Waziri” maana yake ni Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi na
 Mema wa Baraza la Mapinduzi aliyekabidhiwa wadhifa wa
 kazi ya Waziri katika Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar;

(2) Ila iwapo maelezo yatahitaji vyenginevyo, uwezo wa wote
 uliopewa Baraza la Wawakilishi na Katiba hii kwa kuanzisha, au kuelezea
 jambo lo lote basi utafanywa kwa kuandikwa Sheria.

(3) Kwa madhumuni ya Katiba hii, mtu hatahesabiwa kuwa ana
 madaraka ya kazi katika utumishi wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar
 kwa sababu tu kwamba anapokea malipo ya uzeeni au malipo mengine ya
 aina hiyo kwa ajili ya utumishi wake wa zamani.

(4) Katika Katiba hii, ila iwapo maelezo yahitaji vingine, kila
 anapotajwa mtu mwenye dhamana ya kazi fulani kwa kutaja madaraka ya
 kazi yake, ifahamike kuwa mtu anayehusika kuwa ni pamoja na mtu ye

yote ambaye ni Kaimu au aliyeteuliwa kwa njia ya halali kushikilia dhamana ya kazi hiyo.

(5) Iwapo Katiba inatoa uwezo au nguvu fulani, basi uwezo huo au nguvu hizo zinaweza kutekelezwa wakati wo wote inapohitajika.

(6) Katika Katiba hii, kila yalipotajwa mamlaka ya kumwondoa mtu katika madaraka ya kazi katika utumishi wa Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar, ifahamike kuwa mamlaka yanayohusika ni pamoja na mamlaka yaliyotolewa kwa mujibu wa masharti ya sheria yo yote yanayomtaka mtu huyo au yanayomruhusu mtu huyo kustaafu.

(7) Iwapo mtu ameteuliwa, kwa mujibu wa masharti ya Katiba hii, kuwa Naibu au kushikilia madaraka ya kazi fulani wakati mtu maalum aliyeteuliwa kashika madaraka ya kazi hiyo anashindwa kutekeleza shughuli zinazohusika na kazi hiyo, basi haitaruhusiwa kufanya uchunguzi wo wote kutoa hoja yo yote juu ya uteuzi wa huyo Naibu eti kwa sababu kwamba huyo mtu maalum aliyeteuliwa kushika madaraka ya kazi hiyo hakushindwa kutekeleza shughuli zinazohusika na kazi hiyo.

(8) Katika kifungu cho chote cha Katiba hii kinachosema kwamba hakuna mtu au chombo fulani kitachoingilia na mtu au chombo cho chote katika kutekeleza kazi zake basi hakitokuwa na maana ya kwamba Mahkama zitazuilika katika mamlaka yake katika suala lolote hata kama mtu huyo au chombo hicho kinetekeleza wajibu wake kwa mujibu wa Katiba hii au sheria nyengine yo yote.

(9) Katika Katiba hii, kila ilipotajwa sheria ambayo inabadilisha au kufuta sheria nyingine, ifahamike kuwa sheria inayohusika ni pamoja na sheria ambayo inarekebisha sheria hiyo nyengine au ambayo inaendeleza kutumika kwa hiyo sheria nyengine ama bila ya mabadiliko au baada ya kubadilishwa au kurekebishwa, au sheria ambayo inaweka masharti mapya katika sheria nyengine.

135.-(1) Jina la Katiba hii litakuwa "Katiba ya Zanzibar ya 1984"

(2) Katiba hii itaanza kutumika kuanzia tarehe 12 Januari, 1985.

Jina la
Katiba na
tarehe ya
kuanza
kutumika.

